

**Anaakım Medyada
Çocuk Hakları:
Haber Konusu mu,
Hak İhlali Nesnesi mi?**

Menekşe Tokyay

um:ag Vakfı Yayınları: 154
Medya Raporları: 2

Ana Akım Medyada Çocuk Hakları: Haber Konusu mu, Hak İhlali Nesnesi mi?

Menekşe Tokyay

Ankara, Mart 2024

ISBN: 978-605-7882-74-5
(Sertifika No: 45642)

Yayın Yönetmeni : Tezcan DURNA
Dizi Editörü : Tezcan DURNA
Kapak Tasarım : Tuğçe VİDİNLİLER
Sayfa Düzeni : Şadan SAÇI
Dizgi : **um:ag**

Kitapta yer alan makalelerin içerik sorumluluğu yazarlarına aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni alınmaksızın hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu kitap Hollanda Büyükelçiliği MATRA desteğiyle hazırlanmıştır.

uğur ARAŞTIRMACI
mumcu GAZETECİLİK
VAKFI

Paris cad. No: 14 Kavaklıdere – Ankara
Tel: 0 312 417 77 20 (PBX) Faks: 0 312 417 57 46
<http://www.umag.org.tr> | **e-posta:** umag@umag.org.tr

İÇİNDEKİLER

Giriş	4
1. Çocuklar ve hakları.....	7
Çocuk Hakları Sözleşmesi ve çocuk odaklı habercilik	10
2. Çocuk istismarının medyada ele alınışı	15
3. Çocuk istismarına dair sorunlu habercilik örnekleri	32
SONUÇ	46
Kaynakça	49
Yazar Hakkında.....	52

**Ana Akım Medyada Çocuk Hakları:
Haber Konusu mu,
Hak İhlali Nesnesi mi?**

Dr. Menekşe Tokyay

“Çocuk hakları: Hemen. Şimdi. Çünkü yalnızca şu anda çocuğuz.”
Alain Serres

Giriş

Yaşamımızı görüntülü, sesli, yazılı ve dijital ağlarla sarıp sarmalayan medya evreninde sınırlar belirsizleştikçe “insan” boyutunun medyada nasıl ele alındığı da kritik bir önem kazanıyor. Her ne kadar medya görünürliğünde özel hayatın gizliliği dendiğinde akla ilk önce yetişkinler ve hatta “ünlü”, “halka mal olmuş” şahsiyetler gelse de, 18 yaşından küçük olan çocukların da birer birey olarak görüntülerinin, isimlerinin ve açıklamalarının mahremiyet ve unutulma hakkı sınırları çerçevesinde gizli kalması gereği, günden güne daha fazla gündeme gelmekte, ancak yine de bu kural farklı gerekçelerle ihlal edilmektedir.

Çocukların medyada ne şekilde, ne oranda ve nasıl yer alması gerektiği, toplumun da çocuklara yönelik tutumunu yansıtan bir turnusol kâğıdıdır. Dolayısıyla, çocuk odaklı habercilik ilkeleri, aynı zamanda toplumun da çocuğa bakışını şekillendirmekte ve çocukların medyada üretilen metinlerde yer alış tarzı, toplumun da çocuk haklarına bakışının çerçevesini belirlemektedir. Medya organları ise, gerek deprem, sel gibi doğal afetlerde, gerekse çocuk haklarının ihlal edildiği vakalara dair haberleri üretim süreçlerinde çocukları haberin öznesi olarak konumlandırırken kimi zaman kritik hatalar yapmakta, kimi zaman da ülkedeki ideolojik ve siyasi fay hatlarından etkilenerek haberin dilini bu doğrultuda kurgulamaktadır. Ancak çocuk odaklı haberlerin sunuş biçimi ve söylem yapıları, bir ülkede insan haklarına yönelik tavrı ve hassasiyeti de doğrudan gösterdiği için bu alanda yapılan sistematik hatalar, o ülkede insan haklarına yönelik sorunlu davranışın da bir göstergesi haline gelmektedir.

Medyada çocuk dostu bir dil benimsenmesi, öncelikle toplumdaki “çocuk” algısının çağdaş standartlara kavuşmasıyla ve doğru bir medya okuryazarlığıyla mümkündür, çünkü toplum ve medya birbirini sıkı sıkıya dönüştüren, değiştiren, etkileyen ve destekleyen grift bir yapıdadır. Bir diğer deyişle, medyanın çocuk hakları ihlalleri karşısında duyarlı olması ve bu ihlalleri

haberleştirirken çocuğu bir kez daha travmatize eden bir dil kullanmaması, ocuk haklarına dair farkındalığın toplumsal karşılığının güçlendirilmesine ve bu farkındalığın içselleştirilmesine bağlıdır.

Bu bağlamda “ocuk ve medya” ilişkisi, iki ucu sivri bir bıçağa benzetilebilir. Medya, ocukların yaşadıkları farklı hak ihlallerini görünür kılmakta ve hesap verebilirlik algısını yerleştirmede etkin ve etkili bir araç iken, ocuk haklarının bile siyallaştırıldığı ve ait olunan siyasi kamplar üzerinden okunduğu bağlamlarda çocuğun yeniden istismarına ve travmatize edilmesine yol açabilmektedir. Bir diğer deyişle, tarikat yurtlarında veya cemaat-içi erken yaşta zorla evliliklerde yaşanan hak ihlallerinin “yandaş” ve “muhalif” medyada ideolojik hassasiyetler doğrultusunda ele alınış tarzında çocuğun üstün yararı, çocuğun iyi olma hali ve çocuğun unutulma hakkı gibi temel kıstaslar gzetilmediğinde, bu medya temsilieri yoluyla ocuk tüm kırılmalığı ve savunmasızlığıyla siyasetin kırılmalı ve istismara açık bir objesi haline getirilebilmektedir. Oysa medyanın bu olaylardaki temel sorumluluğu, ocuk dostu bir habercilik anlayışı eşliğinde ocuk istismarını gündemleştirmek, sorumlular hesap verene dek konuyu gündemde tutmak, kamuoyu yaratmak, söz konusu ihlalin yazılı veya sözlü olarak işlenişinde sorumlu bir dil kullanmak, son kertede ise suçluların hesap vermesi ve cezalandırılmaları, ayrıca benzer olayların bir daha gerçekleşmemesi için gerekli kamuoyu yaratmaktır.

Dolayısıyla, ocuklara yönelik istismar haberlerinin ele alınma şeklinde, okurları ve izleyicileri konu ile ilgili kapsamlı, net ve sansasyondan uzak bir dille bilgilendiren ve çocukların güvenli yaşam koşulları açısından reyting kaygısı gütmeksizin farkındalık doğuran haberler yapılması son derece önemlidir.

Toplum ile medya arasındaki bu hassas ilişkinin düzenlenmesinde referans alınan uluslararası normlar ve sistemler kadar, ilgili paydaşların bu düzenlemelerdeki rolü de belirleyicidir. Bir diğer ifadeyle, çocukların hak ihlallerine duyarlı bir medya anlatısı inşa ederken, ocuk dostu bir toplumsal iletişim sistemi kurulmasında ilgili tüm sivil toplum kuruluşları, medya, karar alıcılar ve yerel siyasetçilerin de sürece dâhil olduğu, herkesin

kendisinden bir parça bulup sahiplendiği, toplumsal temelleri güçlü bir model oluşturmak gerekmektedir. Aksi takdirde, herkes “kendi medyası”na dört elle sarılarak, kendi siyasi ve ideolojik görüşleri çerçevesinde çocuk haklarına dair çifte standartlı bir bakış benimsemekte beis görmez ve çocuk haklarının ana akım medyada işlenmesinde farklı “normaller” inşa edilerek, herkes kendi siyasi kampında bu normalin izinden ilerler.

Çocuk hakları ihlallerinin medyada doğru bir şekilde ele alınması ve bu ihlallerin gündemleştirilmesi ve gündemde tutulmasında medyanın güçlü bir sacayağı olmasını istiyorsak, çocuk hakları alanındaki tüm toplumsal paydaşların da sahipleneceği, uluslararası normların toplumsal temellerle anlamlandırılacağı, hukuki olduğu kadar sosyolojik, etik olduğu kadar pedagojik bir modellemeye gitmek ve bunu tüm medya yelpazesine yaymak gerekmektedir. Bu açıdan çocuk odaklı habercilik anlayışı ne kadar yaygınlaşırsa, çocuk haklarını merkeze alan, çocuklara dair haberler yaparken yeni hak ihlallerine sebep olmayan bir habercilik etiği de o kadar normalleşecektir. Çünkü Türkiye’de çocuk haklarını ilgilendiren herhangi bir alandaki habercilik anlayışı, birçok kesimde “çocuğun birey olarak görülmemesinden” kaynaklı eksikler sergilemektedir. Çocuğu kendi başına hak ve özgürlük sahibi bir birey olarak, nesne değil özne olarak, bu yaşamda bizlerle eşit yurttaş ve paydaş olarak görmek ve çocukların yaşadıkları hak ihlallerinin haberleştirilmesi sürecinde de onları mağdurlaştırmaksızın yeni hak ihlallerine sebebiyet vermemek önemlidir.

Yasama, yürütme ve yargı erklerinin demokrasinin sağlıklı, etkin ve güçlü şekilde işleyişinde yeterli olmadığı ülkelerde, bu üç erki elinde bulunduranları da denetlemek gerektiği fikrinden yola çıkarak zamanında İngiliz siyasetçi Edmund Burke’ün ortaya attığı ‘dördüncü kuvvet’ kavramının karşılığını oluşturan “özgür basın”, birçok diğer hak alanlarında olduğu gibi çocuk hakları savunuculuğunda da önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan, çocukların yaşadıkları olumsuzluklara dair haberlerde, soruna dair ön-alıcı politikalar ve çözümlerin üretilmesine de medyanın katkı sunması gerekmektedir. Zira çocuk hakları alanında uluslararası norm ve standartların altına imza atmış devletler, çocuk hakları konusunda belirli yükümlülüklerle sahiptir ve medyanın

da bu yükümlülükleri “üçüncü göz” veya “dördüncü kuvvet” olarak anımsatması, çocukların sahip olduğu tüm hak ve özgürlüklere dair farkındalığı yansıtan haberler yapması, hak ihlallerini sürekli izleyip görünür kılması önemlidir. Medya, bu açıdan, karar alıcıların çocuk hakkı ihlallerine dair politika üretmelerinde bir destek gücü olarak görülmelidir.

Bu makalede öncelikli olarak “çocuk ve hakları” meselesi mercek altına alınacak; medyada çocuk haklarının nasıl ele alınması gerektiği uluslararası normlar ve ulusal uygulamalar üzerinden irdelenecek; ardından çocuk istismarının medyadaki temsillerine bakılarak yapılan hatalara ışık tutup, yapılması gerekenlere dair bir yol haritası önerilecektir.

1. Çocuklar ve hakları

On sekiz yaşından küçük her birey “çocuk” sayılır. Dünya-da çocuk nüfus oranı ortalaması 2022 yılında yüzde 30 iken, Türkiye’de bu oran yüzde 26,5 düzeyinde (TUİK, 2023) tespit edilmektedir. Çocuk hakları ise, çocukların doğuştan sahip olduğu, eğitimden sağlığa, barınmadan sömürüye karşı korunmaya dek birçok hakkını tanımlamak üzere kullanılan evrensel bir çerçevedir. Dolayısıyla, çocuk hakları, insan haklarıdır. Çocuk hakları, bazı temel ilkeler üzerine kurgulanmaktadır. Bu ilkeler; çocuğun üstün yararının gözetilmesi, eşitlik ilkesi, gelişim, katılım olarak tanımlanabilir. Tüm bu ilkelerin yerine getirilmesi ise hem devlet, hem de ailenin sorumluluğundadır.

Eşitlik ilkesi; bütün çocukların hakları ve onurları açısından eşit olduğunu, ırk, etnik köken, dini inanç, ana dil, cinsiyet, ekonomik durum ve herhangi bir engellilik hali üzerinden çocuklar arasında bir hiyerarşi kurulamayacağını ve ayrımcılık yapılamayacağını ifade etmektedir. Öte yandan, çocuklara dair tüm politikalar, uygulamalar, faaliyetler, çocukların yüksek yararı gözetilerek gerçekleştirilmelidir. Bir diğer deyişle; yasalar yoluyla çocukların özgürlükleri ve hakları en üst düzeyden korunmalı, çocuklara yeterli barınma, sağlık ve beslenme imkânları bulmak üzere tüm devlet kaynakları seferber edilmelidir. Çocukların büyüme ve gelişimlerini sağlamada ise, devlet ve ailenin yine önemli bir görevi bulunmaktadır; zira çocukların zihinsel,

toplumsal ve fiziksel gelişimini sağlamak ve güvence altına almak da çocuk hakları kapsamına girmektedir. Ayrıca çocukların kendilerini ilgilendiren tüm konularda ve kararlarda süreçlere katılıp görüşlerini ifade etme hakları bulunmaktadır. Bunun için de çocuk meclisleri kurulmasından okullarda çocukları ilgilendiren yönetsel konularda oylamalar yapılmasına, aile içinde çocukla ilgili karar alınırken kendisine danışılmasına dek farklı katılım örnekleri söz konusudur.

Çocuk hakları, çocukların temel ihtiyaçlarının (yiyecek, içecek, barınma, sağlık, özel bakım ve eğitim, oyun hakkı gibi) karşılanmasını ve kendilerini ifade edebilecekleri katılım imkânlarını sağlamada net bir çerçeve sunması açısından anlamlıdır. Ancak bu hakların belirlenmesi ve yazılı hale getirilerek kodifiye edilmesinin bir diğer önemi ise, çocukların kötü muameleden, sömürüden, hakaretten, zorla çalıştırmadan, ihmal ve istismardan korunmasını sağlayacak bir kalkan işlevi görmeleridir. Dolayısıyla, devlet mertebesinde olduğu gibi, sosyal yaşantının farklı katmanlarında çocuk haklarına dair rehber ilkeler belirlenmesi, mesleki olarak da herkesin çocuklar karşısında sorumlu oldukları hak ve yükümlülüklerin göz önüne alındığına ve insan hakları örgütleri, sendikalar ve baroların da bu hakların uygulanmasını izlemede bir üçüncü göz olacağına dair bir taahhüt niteliğindedir.

Bununla birlikte, çocuk odaklı habercilikte çocuk haklarına duyarlı bir dil geliştirilmesi konusunda uzun zamandır dünya çapında olduğu gibi Türkiye’de de büyük bir mücadele veriliyor ve ana akımda haberlerin çok azı çocuklarla ilgili bir kapsama sahip. Var olan haberlerdeki çocuk imgesi de onları edilgen, zavallı, “eksik yurttaş” (Alankuş, 2007) ve hatta “suçlu” şekilde betimleyerek onları hakları olan bireyler olarak ele almak konusunda sorunlu bir söylem hattı izliyor, çocuğun üstün yararını gözetken bir dil benimsenmesi konusundaki çabalar dar çevrelerle veya 23 Nisan gibi çocuklarla doğrudan ilgili günlerin 24 saatlik zaman dilimleriyle sınırlı kalıyor. Buna karşın medyanın çocuklara dair haberlerin gündemde tutulması, çocukların sorunlarını dile getirmesi ve düşüncelerini açıklaması konusunda kritik bir rolü ve sorumluluğu bulunuyor.

Öncelikle “çocuk haklarının” ne olduğunu tanımlamakla bu farkındalığı sıfırdan inşa etmek gerekmektedir. Çocuk hakları, çocuğun insan olmasından kaynaklı ve 0-18 yaş arasını kapsar şekilde, çocukların yetişkinlerden farklılaşan özel gereksinimlerine karşılık gelen haklardır. Hak ihlali yaşadığında hukuki yollara kendi başına kolaylıkla başvuramayan çocukların bu konumlarından kaynaklı olarak hak ve özgürlüklerinin net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.

Bu açıdan çocuk haklarını ayrıntılı ve çağdaş standartlara uygun şekilde ele alan en temel belge; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’dir (UNICEF, 1989) ve BM sistemi dâhilinde en geniş katılımı olan anlaşma olarak kabul edilmektedir. 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen söz konusu Sözleşme, çocukların korunması için evrensel standartları belirlemekte ve çocukların haklarından yararlanma koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen programlar için bir hukuki çerçeve oluşturmaktadır. Tüm çocukların özgür, eşit, barış içerisinde ve saygın yaşam koşullarına sahip olması gerektiğini kaydeden Sözleşme, çocukların kendilerini gerçekleştirmelerine ve esenliklerini korumalarına yönelik hakları ayrıntılı şekilde tanımlamakta; taraf ülkelere bu hak ve özgürlükleri yaşama geçirme konusundaki yükümlülüklerine dair net bir yol haritası sunmaktadır.

Sözleşme’nin genel ilkeleri şu şekildedir:

- Madde 2: Sözleşmenin güvence altına aldığı bütün hakların herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bütün çocukları kapsamaması gerekmektedir.
- Madde 3: Çocuklarla ilgili her türlü faaliyette çocuğun yüksek yararı temel alınmalıdır.
- Madde 6: Her çocuğun yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı bulunmaktadır.
- Madde 12: Kendini ilgilendiren her konuda çocuğun görüşünün alınması gerekir.

Sözleşmeyi onaylayan devletlerin Sözleşme’yi uygulama biçimlerini izlemekle görevli uzmanlardan oluşan Çocuk Hakları Komitesi’ne (ÇHK) düzenli rapor sunma zorunluluğu bulun-

maktadır. Bu raporlarda, çocukların söz konusu ülkedeki genel durumlarını ve devletlerin sözleşme hükümleri uyarınca çocuk haklarını uygulamak için aldığı önlemler yer almaktadır. Sözleşme, söz konusu rapor hazırlığında temel bir rehber olarak kullanılmaktadır.

Türkiye söz konusu Sözleşme'ye dair çekincelerini imzalarırken bildirmiş ve Sözleşme'nin 17, 29 ve 30. maddelerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması çerçevesinde yorumlayıp, uygulama hakkını saklı tuttuğunu açıklamıştır. Çekincelerin öne sürüldüğü maddeler; çocukların ana dillerini, kitile iletişimi araçları ve okullarda kullanmalarını kapsamaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve çocuk odaklı habercilik

Türkiye'nin 1990 yılında imzalayıp 1994 yılında taraf olduğu ve bir yıl sonra da yürürlüğe girmesini sağladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların haklarını medeni, sosyal, ekonomik ve kültürel haklar başlıkları altında bir araya getirmekte ve dünya çapında çocukların haklarına dair en kapsamlı ve en çok ülkenin taraf olduğu bir kurallar manzumesi ortaya koymaktadır. Sözleşmeye taraf olan devletlerin benimsediği bu haklar bütünü, çocuğun üstün yararını öncelikli görmektedir.

Temel olarak bu Sözleşme üzerinden çocuğun temel hak ve hizmetlere -eğitimden sağlığa, sosyal korumaya dek- erişim haklarına dair tedbirler getirilip çocuğun karar verme süreçlerine katılım gereği vurgulanırken, çocuğun istismar, kötü muamele ve sömürü gibi farklı şiddet türlerinden korunma hakkı da bu Sözleşme kapsamında bütüncül bir şekilde düzenlenmektedir. Dolayısıyla sözleşmeye taraf devletler çocukların haklarını ihlal etmemek, hak ve özgürlükleri hayata geçirmek üzere gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmek ve üçüncü kişilerin ihlalleri karşısında çocukları korumak gibi üçlü bir yükümlülük altına girmektedirler. "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de düzenlenen haklar yetişkinlerin haklarına çok benzese de, söz konusu sözleşme yetişkinlerin ve hükümetlerin, çocukların tüm haklarına erişimlerini sağlamak konusunda ek sorumlulukları olduğunu belirtmektedir. Çünkü çocuklar büyüyor, öğreniyor ve bazen de yaşları nedeniyle daha fazla korunmaya ihtiyaç duyuyorlar." (UNICEF, Çocuklar İçin Bilgi).

Türkiye’de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 6/b maddesine göre, “henüz 18 yaşını doldurmamış kişi” çocuk olarak kabul edilir ve bu kişiler, Türkiye’deki hukuk düzeninde çocukların sahip olduğu haklardan faydalanırlar.

BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme ayrıntılı şekilde incelendiğinde görülmektedir ki, taraf ülkeler, basın ve diğer kitle iletişim araçları üzerinden çocukların haklarının korunmasını izleme ve geliştirme konusunda sorumluluk yüklenmektedir. Özellikle 17. madde; taraf devletlerin “kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini” sağlamakla ve “çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler” geliştirmekle yükümlü tutulur. Madde 16 ise, çocuğun medyada ele alınışı açısından bir diğer referans sunmaktadır: “Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.” Çocuk Hakları Komitesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin yerine getirilmesini temin üzere bu Sözleşme’ye taraf ülkeleri denetleyen Bağımsız uzmanlardan oluşmaktadır ve taraf ülkeler Komite’ye düzenli olarak bu ilkelerin uygulandığına dair geri bildirim içeren ulusal raporlar iletmek zorundadır.

Ancak, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, çocuk haklarının korunması alanında savunuculuk yapmak, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olmak ve çocuklara her alanda fırsat eşitliği sağlamak ile görevlendirilmiş olan UNICEF’in de belirttiği gibi, “Tüm çocukların hakları olmasına rağmen, bazen onların bu hakları anlaması ve kullanmasının önünde büyük engeller bulunuyor. Örneğin, tüm çocukların her türlü şiddete karşı korunma hakkı vardır. Ancak her gün pek çok çocuk evde, okulda veya buldukları topluluklarda şiddete tanıklık ediyor veya şiddet görüyor. Her çocuğun, kendi yaşamı hakkında kararlar verilirken fikirlerinin dinlenmesi ve ciddiye alınması hakkı vardır. Ancak pek çok yetişkin, çocukların yaşam-

larında karşılaşılabilecekleri sorunları çözmek üzere en iyi yolu bulmaları için onların görüşlerini dinlemeye zaman ayırmıyor veya onlarla işbirliği yapmıyor.” (UNICEF, Çocuklar İçin Bilgi).

UNICEF, çocuk haklarıyla ilgili haber yapmak için gerekli becerileri şu şekilde sıralamaktadır (UNICEF, 2007, s.86-87):

1. Bir çocuğu daha fazla damgalamayın; bir çocuğun olumsuz karşılıklara –hatta ek fiziksel veya psikolojik zarara- yaşam boyu istismara, yerel toplumun ayrımcılığına veya toplum dışına itilmesine yol açacak sınıflandırmalardan veya betimlemelerden kaçının.
2. Çocuğun hikâyesi veya görüntüsü için daima doğru bir bağlam oluşturun.
3. Aşağıdaki durumlarda çocuğun adını daima değiştirin ve görüntüsünü gizleyin:
  - a. cinsel istismar veya sömürü mağduru çocuk,
  - b. fiziksel veya cinsel istismar faili,
  - c. HIV-pozitif, AIDS’li veya AIDS’ten hayatını kaybetmiş (çocuk, veli veya vasi bilgilendirilmiş onay vermedikçe)
  - d. bir suçla itham edilmiş veya hüküm giymiş.
4. Zarar görme ya da intikam riski bulunan bazı durumlarda aşağıdaki şekilde tanımlanan çocukların kimliklerini değiştirin ve görüntüsünü gizleyin:
  - a. şu anda ya da eskiden savaşıcı olan bir çocuk,
  - b. sığınmacı, mülteci veya ülke içinde yerinden olmuş kişi.
5. Bazı durumlarda, çocuğun kimliğinin, adının ve/veya tanınabilir görüntüsünün kullanılması çocuğun yüksek yararına olabilir. Ancak, çocuğun kimliği kullanıldığında, zarara karşı korunmalı ve damgalama veya intikama karşı desteklenmelidir. Bu özel durumlara örnek olabilecek bazı durumlar şöyledir:
  - a. çocuk bir gazeteciyle temasa geçip ifade özgürlüğünü ve görüşünün alınması hakkını kullanmak istediğinde;

- b. çocuk devam eden bir aktivizm veya toplumsal seferberlik programı kapsamındaysa ve bu şekilde tanınlanmak istiyorsa;
  - c. çocuk psiko-sosyal bir program kapsamındaysa ve isminin ve kimliğinin sağlıklı gelişmesinin bir parçası olduğunu iddia ediyorsa.
6. Çocuğun söylediklerinin doğruluğunu ya başka çocuklardan ya da yetişkinlerden –tercihen ikisinden de- teyit edin,
  7. bir çocuğun risk altında olup olmadığından şüphe duyduğunuzda, olayın haber değeri ne kadar yüksek olursa olsun, tek bir çocukla ilgili haber yapmaktansa çocukların genel durumuyla ilgili haber yapın.”

Dolayısıyla, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde vücut bulan ilkelerin hayata geçirilmesinde sadece hükümetlerin değil, aynı zamanda yetişkinlerin, yerel yönetimlerin, sivil toplumun, meslek örgütlerinin ve ilgili tüm paydaşların birlikte çalışmaları şarttır. Çocuk Haklarına dair Sözleşme’nin ana maddelerinden bir kısmı, medya ve çocuklarla ilgili olup, Çocuk Hakları Komitesi, bu konuda üç temel alan belirlemiştir:

- Medyada haberler yoluyla çocuğun imajını iyileştirmek;
- Çocukların aktif birer birey olarak medyaya katılmalarını teşvik etmek ve
- Çocukları medyanın zararlı etkilerinden korumak.

Sözleşme’nin 17. maddesi, çocuğun esenliğini destekleyen bilgilerin yayılmasında medyanın üstlendiği önemli rolü ortaya koyarken, taraf devletlere de yükümlülükler getirmektedir: “Bir devlet, medyanın yerine getirdiği önemli işlevi tanımalı” ve “çocuğun, özellikle kendi toplumsal, ruhsal ve ahlaki refahı ile fiziksel ve zihinsel sağlığının desteklenmesini amaçlayan çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve materyale erişimini sağlamalıdır.”

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 12. maddesi, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüş bildirme hakkını ortaya koyarken, 13. madde ifade özgürlüğünü düzenlemek-

tedir: “Bu hak, ülke sınırları ile bağılı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğü içerir.” Benzer şekilde, aynı sözleşmenin 16. maddesi “özel yaşam, aile yaşamı veya haberleşmeye, onur ve itibara müdahale veya saldırıya karşı koruma” ilkesini barındırırken, 17. maddesinde, “medyanın öneminin tanınması ve çocuğa toplumsal ve kültürel olarak faydalı materyal dağıtılmasının teşvik edilmesi” ve “çocuğun iyi haline zarar verebilecek bilgi ve materyalden çocuğun korunması için uygun rehber ilkelerin geliştirilmesi” gibi ilkeler yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi’nin (AİHS) 8. maddesi ise, aile hayatının ve özel hayatın korunmasını düzenlemektedir. İşte tüm bu yasal çerçeve, çocuklar konusunda sorumlu davranmanın önemini kavramış medya profesyonelleri için bir rehber sunmaktadır.

UNICEF’in gazetecilik uygulamalarında çocuk haklarına dair hak temelli perspektif için belirlediği temel ilkeler kapsamında ise (UNICEF, 2007), çocuklarla mülakat yaparken ve çocuklarla ilgili haber hazırlarken, her çocuğun özel hayatına ve mahremiyet hakkına, görüşlerini ifade etme hakkına, kendilerini ilgilendiren konularda katılımda bulunma hakkına ve zarardan korunma hakkına özen gösterilmesi yer almaktadır. UNICEF, çocukların yüksek yararının habercilikte de ön planda tutulmasını öngörmektedir.

Öte yandan, Norveç’in başkenti Oslo’da 1999 yılı Kasım ayında, medyanın çocuk haklarının dünya çapında gelişiminde oynayabileceği role dair geniş katılımlı bir toplantı gerçekleşti ve bu kapsamda birçok başka konu başlığının yanı sıra medyanın çocuk haklarını koruma ve tanıtmadaki kritik rolü ve çocukların yeni medya da dâhil olmak üzere medyaya erişim ve katılma hakkı ele alındı. Bu tartışma ortamının sonucunda ortaya çıkan “Oslo Çağrısı” metnine göre; çocukla medya arasında karmaşık bir ilişki bulunmaktadır ve çocuklar konusunda çalışan tüm medya profesyonelleri, çocuk haklarının medya üzerinden ele alınışı, medyada yapılan haberlerde çocuğun imajının iyileştirilmesi, çocukların medyanın zararlı etkilerinden korunması gibi alanlarda sorumludur.

Çocuk Hakları Bilgi Ağı CRIN ise, çocuklarla ilgili haberlerdeki etik değerleri ayrıntılı şekilde ele almıştır. Bu açıdan, çocuk haklarının ihlal edildiği vakalara dair haberlerde çocukların kendilerini, akrabalarını veya akranlarını riske atacak şekilde kimlik detayların, görüntülerin haberlere yansımaması gerekmektedir. Haberlerde kültürel değerlere duyarsız, çocuğu küçük düşüren, ona zarar veren, acısını yeniden canlandıran soru ve yorumlardan uzak durulmalıdır. Konuya dair sansasyonel sunum yapılmamalı, çocuklardan yaşadıkları travmayı yeniden anlatmalarını talep edecek sorulardan kaçınılmalıdır. Ayrıca her türlü mülakat, fotoğraf veya video çekimi gibi durumlarda çocuk ve veliden/bakım veren kişiden izin almak ve bu izni de mümkün mertebe yazılı olarak ve kişinin kendi dilinde olacak şekilde almak gerekmektedir. Ancak çocuğun cinsel istismarı veya sömürüsü durumlarında veya çocuğun bizzat fiziksel veya cinsel istismar faili olduğu durumlarda görüntülerin gizlenmesi ve isimlerinin değiştirilmesi önemlidir. Dolayısıyla, uluslararası sistem, medyanın çocuk hakları kültürüne saygılı ve çocuğun üstün yararını önceleyen bir işlev benimsemeye yönlendirilmekte; çocuk dostu bir medya düzeni yoluyla çocuğun her türlü istismardan korunmasına dair daha güçlü bir kamuoyu oluşturulması hedeflenmektedir.

Türkiye, Birleşmiş Milletler'in çocuk haklarına dair bu temel sözleşmesine taraf olmasına ve sözleşmenin gerektirdiği bir dizi yasal ve kurumsal adım atmış olmasına rağmen, halen gerek sosyolojik olarak, gerek medyada gerekse siyasi platformlarda çocuk haklarına dair yeterli bilinçlenme tam olarak yerleşmiş değil; zira toplumsal düzeyde çocuk halen bir birey olarak kabul edilmemektedir.

2. Çocuk istismarının medyada ele alınışı

Çocukların medyada temsili, çocuk haklarının ihlaline dair vakaların kamuoyuna aktarım biçimi ve olay örgüleri arasındaki neden-sonuç bağlantısının doğru bir şekilde kurulması, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye taraf tüm ülkelerin olduğu gibi Türkiye'nin de üzerinde özenle düşünmesi ve harekete geçmesi gereken bir alandır. Medyada çocukların sembolik ve retorik, doğrudan ve dolaylı olarak bilgilendirici ve etik bir

şekilde temsil edilmesinde çocuklara dair haberlerde neyin, nasıl ve ne oranda gösterilmesi gerektiği sorunsalları da birlikte ele alınır. Zira burada temsil öznesi “çocuk”tur ve çocuğa dair sosyo-kültürel yapıdaki söylem ve eylemlerin de yeniden üretildiği bu alanda ulusal ve uluslararası normlara ve en iyi uygulamalara referans verilmesi ve çocuğun görmezden gelinmemesi gerekir. Bu açıdan medyada çocuk temsiline çocuğun pasif “kurbanlar” olarak ele alınmaması, yetişkinlerle eşit oranda medya gündeminde bulunmaları, kalıp yargılar çerçevesinde sunulmamaları, çocukların kanunla ihtilafa düştüğü durumlarda kriminalize etmeyen kavramlarla tanımlanmaları ve bir reyting malzemesi haline getirilmemeleri gerekmektedir. Son kertede, gazetecilik etiği gereği, zararın sınırlandırılması ilkesi esastır. Bu da, çocuklar söz konusu olduğunda, haberlerde gereksiz bilgilerin yer almamasını, çocukların itibarının korunmasını ve mağdurun kimliğinin gizli tutulmasını gerektirir.

Anaakım medyanın çocuk istismarı olaylarını haberleştirirken çocuk haklarını korumak doğrultusunda büyük bir toplumsal sorumluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte, içeriği zayıf, alelacele sahada teyit edilmeksizin yapılmış ve etik kuralları izlemeyen çocuk haberciliği, okurun da kamuoyunun da odağını mevcut olaydan başka yöne çevirir ve çocuk haklarının korunması gibi temel bir hedeften uzaklaşılır. Basının Toplumsal Sorumluluğu teorisi (Christians et al., 2009) çerçevesinde özgür basın, kamuoyu karşısında doğru bilgilendirmede bulunma konusunda bir yükümlülüğe sahiptir. Bu teorinin McQuail (2010) tarafından geliştirilmiş halinde ise, medya, demokratik bir toplumda birçok toplumsal yükümlülüğü de üstlenmektedir ve bu yüzden de objektif, sağlam, güvenilir olmalıdır. Bu açıdan, UNICEF (UNICEF, 2017) ve IFJ (IFJ, 2001) gibi medyanın çocuk haberciliğinde izlemesi gereken etik raporlama kuralları ve kılavuz ilkeleri de bulunmakta ve bunlar da basın mensuplarının profesyonel standartlarının çerçevesini çizmektedir. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, medyanın çocukların temsiline dair bir dizi ilke ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, çocukların düşünemeyen, kendini ifade edemeyen çaresiz kurbanlar olarak ele alınmaması, çocuklara dair konularda sansasyonel konulara odaklanmak yerine, çocukların haklarına dair meselelerin göz ardı edilmemesi, çocuk haklarına dair haberlerde haber takibi-

nin yapılması, çocukların hayatının gizliliğine riayet edilmesi gerekmektedir.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun çocuk haberciliğiyle ilgili rehber ilkeleri şu şekilde özetlenebilir (UNICEF, 2007: 62-63):

1. Çocuklarla ilgili konuları haber yaparken doğruluk ve hassasiyet açısından mükemmeli hedeflemelidir;
2. Program ve yayınlarda çocuklar için zararlı görüntülerin çocukların medya alanına girmesini engellemelidir;
3. Çocuklarla ilgili haber malzemelerinde kalıp yargıların ve sansasyonel sunumların kullanılmasından kaçınılmalıdır;
4. Çocuklarla ilgili her türlü malzemenin yayınlanmasının doğuracağı sonuçları dikkatlice değerlendirmeli ve çocuklara verilebilecek zarar en aza indirilmelidir;
5. Bariz bir şekilde kamu yararı olmadığı sürece çocukların görsel olarak ya da başka bir şekilde kimliklerinin ortaya çıkmasını engellemelidir;
6. Mümkün olduğu yerlerde, herhangi bir baskı olmadan kendi görüşlerini ifade edebilmeleri için çocuklara medyaya erişim hakkı verilmelidir;
7. Çocuklar tarafından verilen bilgileri bağımsız bir şekilde doğrulamalı ve bu doğrulamayı yaparken ihbarda bulunan çocuklar riske atılmamalıdır;
8. Çocukları cinsellikle ilişkilendiren görüntüleri kullanmaktan kaçınılmalıdır;
9. Çocukların fotoğraflarını çekmek için adil, açık ve dürüst yöntemler kullanılmalı ve mümkün olduğunda bu fotoğrafları çocuğun veya ondan sorumlu bir yetişkinin, velinin veya vasinin rızasını alarak elde etmelidir;
10. çocuklar adına konuşan veya çocukların yararını temsil ettiğini söyleyen her türlü kuruluşun sicili teyit edilmelidir;
11. açıkça çocuğun yararına olmadığı sürece, çocukların refahını ilgilendiren malzemeler için çocuklara, ebeveynlere veya velilere ödeme yapılmamalıdır.”

McQuail'e göre (2010), medyanın toplum karşısındaki yükümlülükleri çerçevesinde olguyu yanlış temsil etme, mahremiyet ihlali, istismara uğrayan kişinin kimliğine dair gereksiz ayrıntılar verilmesi, mezenformasyona başvurulması ve daha fazla okur çekmek adına olaya sansasyonel öğeler katmaktan uzak durmak gerekmektedir. Bu, medyanın sosyal sorumlulukları ve etik kodları kapsamında değerlendirilmelidir. Bir diğer deyişle, medya çocuğa dair olayların temsilinde onu şeytanlaştırmaktan da, zavallı şekilde göstermekten de imtina etmelidir. Zira çocuklara sosyal inşa ürünü olan bu tür sıfatların yüklenmesi, okuru sorunun asıl sebebinden ve çözüm yollarından uzaklaştırmakta, çocukları toplumsal olarak ötekileştirme ve hatta dışlama gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun yukarıda bahsi geçen "Çocuklarla ilgili Konularda Haber Yapmada Gözetilecek Yollar ve İlkeler" metni, 1998 yılında 70 ülkeden medya kuruluşlarının katılımıyla gerçekleşen uluslararası öapta bir konferansın ardından 2001 yılında Seul'deki yıllık kongrede kabul edilmişti ve metinde benimsenen ilkeler her daim güncelliğini korumaktadır.

Buna göre; basında çocuklarla ilgili çıkan herhangi bir materyalin doğuracağı sonuçlar önceden titizlikle irdelenmeli ve çocukların medya temsili yoluyla maruz kalabilecekleri zarar, minimum düzeyde tutulmalı. İlgili çocukların belirli sınırlamalar çerçevesinde görsel sunumu, ancak "kamu yararı" ilkesi gözetilerek belirlenmeli ve çocukların teşhis edilmesine yol açacaksa bundan kaçınılmalı. Belirli durumlarda ve çocukları hiçbir şekilde zorlamaksızın, onların kendilerini ifade etmeleri için medyaya erişim yolları açık tutulmalı ve çocukların sağladığı bilgiler bağımsız yollardan teyit edilmeli. Bu teyit işlemi ise, bilgi sağlayan çocukları riske atmaksızın yapılmalı. Bu süreçte, çocukların cinsellik içeren görüntüleri ise asla kullanılmamalı. Fotoğraflar, çocukların veya onların bakımından sorumlu olan kişilerin bilgi ve onayı dâhilinde alınmalı. Öte yandan, çocukların çıkarlarını gözettiğini ve/veya onlar adına konuştuğunu iddia eden kuruluşların da statüleri ve güvenilirlikleri her zaman doğrulanmalı. Çocuklara veya ebeveynlerine/vasilerine, çocuklarla ilgili haber

karşılığında -çocuğa yarar sağlayacağıın kesin olduğu durumlar hariç- herhangi bir ödeme yapılmamalı. Ayrıca, Federasyon, gazetecilerin yaşadıkları ülkede hükümetlerin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme kurallarının uygulanmasına dair sundukları ulusal raporları da takip etmeleri ve bu süreçte eleştirel bir bakış edinmeleri gerektiğine dikkat çekmektedir. Federasyon'un bir diğer tespiti ise, gazetecilerin, çocuk haklarının ihlaline dair olayların ortaya çıkmasına yol açan süreçleri de izlemeleri gerektiğidir.

Çocuk hakları konusunda uluslararası medya kuruluşları arasında en yüksek hassasiyet gösteren aktörlerden biri olan BBC'nin de rehber ilkeleri arasında dokuzuncu başlık (BBC, Editoryal Kılavuz İlkeler), haberlerde çocuk ve gençlerin konu edilmesine dairdir. Buna göre, BBC'nin Çocuk Koruma Politikası, çocuk ve gençlere dair tüm haberlerde izlenmeli; çocukların istismardan ve kendilerine zarar verilmesinden korunma hakları gözetilmelidir.

Çocukların onurlu bir yaşam sürme ve kendilerine her koşulda saygı gösterilmesi hakkını gözeten BBC, çocuklarla mülakat yaparken ve çocuklarla ilgili haber hazırlarken her bir çocuğun mahremiyet, görüşlerini ifade etme, kendilerini ilgilendiren konularda katılımda bulunma haklarına özel bir özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Zira BBC'ye göre, çocukların yüksek yararı ve çocuk hakları konusunda sorumlu ve özenli savunuculuk çalışmaları bunu gerektirir. Ayrıca, çocukların durumuna dair en yetkin kişi veya kişilere, onlara dair haberlerin kültürel, sosyal veya siyasi yansımaları konusunda danışılması da, BBC'nin bu alanda "uzman görüşüne" verdiği önemi ortaya koymaktadır. BBC'nin gözettiği bir diğer önemli ilke ise; çocuklara dair haberlerde isimlerin değiştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olması durumunda bile, çocukları ve akrabalarını riske atacak görüntü ve haberlerin yayımlanmaması yönündedir.

Gazetecilerin temel sorumluluklarından biri, gerçeği doğru ve önyargısız bir şekilde betimlemek, toplumda yaşanan olayları doğru bir şekilde analiz etmek ve çözümlenektir. İdeal dünyada ortaya konan bu hedef ise, pratikte gerçekleştirilmesi pek de ko-

lay olmayan bir görevdir. Bununla birlikte, etik ilkelerin izinden giden bir gazetecinin her zaman mesleki eylemlerinin sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle de, örneğin çocukluğa dair bir gerçekliğin temsilinde ulusal ve uluslararası gazetecilik ilkeleri ve etik değerlerine uygun hareket etmek ve bu şekilde hem kendi hem de mesleki itibarını korumak ve güvenilir bir profesyonel bilgi kaynağı olarak kabul edilmek önemlidir.

Dolayısıyla, çocukların haber değeri taşıyan konularda medyada temsili konusu, hem reşit olmayan ve kötü muameleyle karşı kırılğan bireyler olmaları, hem de konu oldukları olayların onları tüm yaşamları boyunca bir gölge gibi izleyebileceği gerçeği karşısında çocuk odaklı habercilikte oldukça hassas ilkelerin izinden gitmek gerekmektedir. Çünkü etik olmayan, tiraj peşinde, hatalı, sansasyonel bir çocuk temsiline psikolojik olduğu kadar sosyolojik ve yasal sonuçları da olacaktır ve çocukları ikincil travmalara maruz bırakabilir.

Kısacası; medyada çocukların temsilinde çocukların savunmasızlığı her zaman dikkate alınmalı, daha özenli bir dil benimsenmeli ve etik kurallara uygun bir habercilik anlayışı yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca çocukların istismar mağduru olduğunu ortaya koyan haberlerde de bu tür durumlarda yapılabilecekler dair bilgilendirme, eğitim ve yönlendirme unsurlarına ağırlık verilmelidir. Zira çocuklar medyanın bir tüketim nesnesi ve ticari kaygılara hizmet eden pasif birer özne olarak teşhir edilmemelidir. Medyada çocuğa yönelik istismar olayları haberleştirilirken cinsel istismar olaylarının yoğun olarak verildiği ve bunu teşvik eden bir yayın politikasının izlendiği düşünüldüğünde, bu tercih, istismarın kamuoyu tarafından sıradanlaştırılmasına yol açabilmekte, bu da kamuoyunun istismara dair haberlere ilişkin doğru analizler yapmasını engellemektedir.

Elma kimisine göre sıradan bir meyve iken, birçok kesim açısından çağrıştırdıkları arasında “Elmalı” davası geliyor. Antalya’nın Finike ilçesinde cinsel istismara uğrayan biri altı, diğeri dokuz yaşındaki iki kardeşin, babaannelerinin şikâyeti üzerine açılan ve Antalya’nın Elmalı ilçesindeki ağır ceza mahkemesinde görülmesinden dolayı “Elmalı davası” olarak bilinen dava, son

dönemde çocuk istismarı konusunda en çarpıcı ve kamuoyunun dikkatini üzerine çeken dava oldu. Ancak son aşamada haklarında “çocuğa karşı nitelikli cinsel istismar ve eziyet” suçundan 16 Ekim 2020’de dava açılan sanık anne ve üvey babanın tutuksuz yargılanmasına hükmedildi. Çocukların beyanlarında, annelerinin erkek arkadaşlarının cinsel istismarına, anneanneleri ve dedelerinin ise şiddetine uğradıklarını belirtmelerine rağmen, bu kişilere herhangi bir cezai yaptırımında bulunulmadı.

Çocuk istismarının medyada ele alınış biçimi, özellikle Elmalı davasının ardından yeniden yoğun eleştirilere konu oldu. Zira sürmekte olan bir dava kapsamında çocukların kimliklerinin ifşa edildiği, davaya ilişkin delil, açıklama, mahkeme tutanakları, bilirkişi raporları ve ses kayıtlarının sorumsuzca ve aceleci bir tavırla medyanın ilgi odağına yerleştirildiği, dava dosyasında yer alan çocukların cinsel istismarı anlattıkları çizimlerin medyada çarşaf çarşaf yer alarak travmalarının açıkça istismar edildiği, çocukların anne ve üvey babalarının fotoğraflarının açık açık kullanıldığı, zaman zaman yanlış bilgilerin çalاکalem ortalığa saçıldığı, çocukların da tüm kırılganlıklarıyla afişe edildiği bir süreçte medyanın çocuk odaklı habercilik tarihine bu olay bir kara leke olarak geçti.

Medyada çocuk haklarının ihlaline dair herhangi bir haberde esas kriterin, hem çocuklar açısından yeni bir hak ihlali, örseleme ve travmatizasyon doğurmamak, hem de geleneksel medya ve sosyal medya üzerinden vakayı sulandıran, hakikatin altını oyan yalan veya eksik haberleri paylaşmamak olduğu ise bilerek veya bilmeden, reyting uğruna, tık aşkına göz ardı edildi, hiçe sayıldı, editoryal süzgeçler rafa kaldırıldı. Oysa habercilikte esas aslında çok basitti: kamuoyunun titizlikle bilgilendirilmesi, çocuğun korunması ve çocuğa verilecek zararın en aza indirilmesi.

Gerek geleneksel gerekse yeni medyada, çocuk istismarının habere dönüştürülme sürecinde, çocukların üstün yararının gözetilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, fiziki ve/veya duygusal olarak istismar edilmiş olan çocuk, medya eliyle bir kez de istismar edilme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ancak ne yazık ki Türkiye’de medyada çocuğa dair görün-

tülerin daha fazla reyting ve tiraj getireceği yönündeki beklenti, haberlerde çocuğun korunmasına yönelik dil kullanım gereğinin önüne geçmektedir ve bunun aksi yönde hareket eden gazeteci ve editör de oldukça az sayıdadır. Deprem veya herhangi bir doğal afet olduğunda “mucize haberleri” revaçta olur; bir köyde bir çocuk toplu tecavüze uğradığında faillerin isimleri gizlenirken çocuğun ismi ve yüzü her yerde görülür. İstismara uğrayan çocuğun isminin, soyisinin, adresinin, ailesinin kimlik bilgilerinin, fotoğrafının gizlenmesi, reytingleri düşüren bir detay olarak görülür. Böylesi bir reyting haberciliğinde ise, çocuğun yaşadığı travma, sonraki yıllarda bir kez daha yaşanır, çocuk sürekli bu acı deneyiminin izinden ilerleyerek yetişkinlik yıllarında da örselenir. Çocuk istismarına dair haberlerde çocuğun kimliğinin ortaya çıkmasına yol açacak ayrıntı bilgiler vermekten kaçınmak, bu detayların çocukların hayatlarının geri kalanını olumsuz etkilemesini önlemek esastır.

Dolayısıyla, “Haberde Çocuk: Çocuk Odaklı Habercilik El Kitabı”nda (s. 27) Umay Aktaş Salman’ın da önemle vurguladığı üzere; “çocuk istismarı haberlerinde isimler değiştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olsa bile çocuğun, kardeşleri ya da yakınlarının kimlik bilgilerini açık edecek, onları riske atacak görüntüleri kullanılmamalı; kullanılan fotoğrafın yol açabileceği olumsuz ve yanlış algıya dikkat edilmeli. Görsel seçiminde çocuk “çok tehlikeli bir suç” işlemiş bile olsa bu durumun bir sonuç olduğu, çocuğun haklarının ihlal edilmiş olduğu yaklaşımı temel alınmalı. Kullanılan görseller çocuğu küçük düşürücü bir anlam içermemeli.”

Öte yandan, çocukların istismarına dair haberlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur da, çocuğun iyi olma hali (*child well-being*) kriterleri göz önüne alınarak, yaşanan vakaya dair bütünsel bir yaklaşımın benimsenmesi, çocuğun iyi olma halini bozan dinamiklerin kendi aralarındaki etkilerini, toplumda bu tür istismar vakalarına yol açan sosyolojik koşulları irdeleyen kapsamlı bir haberciliktir. Bir diğer deyişle; X zaman diliminde Y şehrinde yaşanan bir istismar vakasının, benzer bir zaman diliminde veya yakın geçmişte yine aynı bölgede veya benzer sosyo-ekonomik koşullara sahip bölgelerde yaşanan benzer

olaylarla bağlantısının ve bu istismar vakalarının ortak özellikleri üzerinden nasıl bir pro-aktif yaklaşım benimseneceğinin araştırılması ve uzman görüşler eşliğinde analiz edilmesi ve mümkünse benzer durumlarda çocukların ve /veya ailelerinin yardım talep edebilecekleri acil danışma hatlarının bilgilerinin de haber içeriğinde görünür hale getirilmesi duyarlı, etkin ve sorumlu habercilik için oldukça önemli bir adım olacaktır. Örneğin, çocuk istismarına dair yazılı veya görsel bir haberin ardından, istismara uğrayan çocuklar için başvuru merkezlerinin nereleri olduğu, çocuk istismarının nasıl önlenebileceği, cezai yaptırımlara ek olarak bilinçlendirme faaliyetlerinin hangi boyutlarda yaygınlaştırılabileceği konularında dosyalar hazırlanması gerekmektedir.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde ise, "suça itilmiş çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda 18 yaşından küçük olan suç faili ya da mağdurların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılmamalı, fotoğraf, görüntü ve çizim kullanılmamalıdır" ibaresi yer almaktadır.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ise, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde çocuklarla ilgili haberlerde etik kriterlere uyulması gereğini şu şekilde ifade etmektedir (TGC, Bildirge):

Suça itilmiş çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda 18 yaşından küçük olan suç faili ya da mağdurların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılmamalı, fotoğraf, görüntü ve çizim kullanılmamalıdır.

Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmamalı veya görüntüsünü almaya çalışmamalıdır.

Çocuklarla ilgili haberlerde soruna dikkat çekmek, kamuoyunda yaratacağı etki ve yarar dikkate alınmalıdır.

Ayrıca, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, *British Council* ve BBC işbirliğiyle hazırlanan ve medyanın toplumsal katılımındaki rolünü desteklemeyi hedefleyen Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nda (TGC, 2006) "Gazete, dergi, radyo, televizyon ve interneti kullanılarak, kamuoyuna bilgi ve görüşler sunan medya ortamında mesleki faaliyet gösterenler, yaptıkları iş ne olursa olsun, sonuçta ürettikleri içeriğin öncelikle çocuklara ulaştığının bilinciyle ve bunun gerektirdiği sorumlulukla hareket etmelidir" şeklindeki ibareyle çocukların hem okur, hem izleyici, hem de dinleyici olarak korunması gereği vurgulanmakta; çocukları içeren medya anlatılarında çocuklara yönelik ayrımcılığın önlenmesi konusunda gerekli duyarlılığın gösterilmesi çağrısında bulunmaktadır. Ayrıca, bütün medya profesyonellerinin, çocuklarla ilgili doğabilecek olumsuz kalıp yargılar konusunda duyarlı olmaları gerektiği vurgulanmakta; çocuğa yönelik istismar haberlerinde bu tür eylemleri meşru gösterecek bir dilden uzak durulmasının gereği belirtilmektedir.

Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nda medya profesyonellerine yönelik belirli görevler yüklenmektedir:

- Çocuklarla ilgili konularda haber ve yorum hazırlarken, doğruluk ve duyarlılık bakımından en yüksek mükemmellik standartlarına ulaşmaya çalışmak medya profesyonellerinin temel hedefi olmalıdır.
- Çocuklara yönelik hazırlanan içerikte onlara zararlı olabilecek unsurların yer almasını engellemek için gereken özen gösterilmelidir.
- Herhangi bir medya içeriğinde söz konusu edilen ya da katkısı sağlanan çocuğun maddi ve manevi güvenliğinin sağlanması öncelikle medya kuruluşlarının ve profesyonellerin sorumluluğu kapsamındadır.

Benzer şekilde, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2020), çocuklar ile ilgili haberlerde yapılan yanlışları şu şekilde saptamakta ve buna dair çözüm önerilerini de sıralamaktadır:

- "Haberlerde çocuk haklarının ihlaline yol açan yanlışların başında çocuğun korunması ilkesinin ihlali gelebilir. Bir cinsel istismar haberi verilirken, çocuğun temsili ya

da gerçek fotoğrafların kullanılması yanlıştır ve çocuğa yönelik istismarın bir başka türüdür.

- Köşeye sıkışmış, tek başına, ağlayan, eliyle göremediğimiz bir faile dur işareti yapan, karanlıklarda kalmış, gizlenmek zorundaymış gibi blurlanmış ve efekt verilmiş fotoğraflar istismara maruz bırakılan kişilere yönelik güçsüzleştirici bir algı yaratmasının yanı sıra istismardan hayatta kalanlar için tetikleyici olabilir.
- “Güçsüzlük”, “çaresizlik” ve “çıkışsızlık” mesajı içeren ve çocukları nesneleştiren fotoğrafların kullanımı cinsel istismarla mücadeleye zarar verir. Bu fotoğraflar gerçeği yansıtmaz, cinsel istismar sonrasında şifa bulmak mümkündür. İstismarın “kader” olduğu, “engellenemeyeceği” ya da “çocuğun hayatının mahvolduğu” algısını oluşturacak bir dil kullanmak yerine; destek mekanizmalarının varlığına, başvuru yapılacak ya da yardım alınabilecek yerlere işaret edilebilir.
- Yoksulluğu çağrıştıracak şekilde üstü başı yırtık kıyafetler içinde, yalnızca belirli bir yaş grubu ve cinsiyete sahip -genellikle kız- çocukların kullanıldığı fotoğraflar/görseller genellemeler yaratarak cinsel istismardan sadece belirli bir grubun etkilendiği ya da cinsel istismarın sadece belirli bir grubu etkilediği algısını oluşturur. Medya; 18 yaşından küçük her bireyin çocuk olduğunun farkındalığıyla, karşılaştırmaksızın yaşı 3 de olsa 15 de olsa her çocuğun özel ve değerli olduğu mesajını vererek içerik oluşturmalıdır.
- “Sapık, canavar, pedofil, cani” gibi faili uçlaştıran kavramlar kullanmak, cinsel istismarla ilgili yanlış inanışları besler ve istismarın artmasına sebep olur. Cinsel istismar failinin her yaştan, her sosyo-ekonomik düzeyden, her politik görüşten, her cinsiyetten, her ülkeden olabileceği mesajı içerilmelidir. Failin meslek grubunu, doğduğu ülkeyi, mültecilik durumunu, yaşadığı mahalleyi kullanarak etiketleme ve genellemeler yaratılmamalıdır.
- Haber içeriği yalnızca failin cezalandırılması ile sınırlı kalmamalı; maruz bırakılanın desteklenmesinden ve haklarından da bahsedilmelidir. Hayatta kalanların mağdur

suçlayıcılık, damgalama, zorla evlendirme, genelleme ve utandırılmayla mücadele ettikleri; bu yüzden destek isteme, adalet arama, eğitimini sürdürme gibi haklarını kullanamadıkları göz ardı edilmemelidir.

- Çocukların eşitsizlikler nedeniyle uğradıkları adaletsizlikleri kaleme alırken medeni kanun ve uluslararası sözleşmelerle korunan çocuk hakları sürekli olarak dile getirilmelidir. Çocuk hakları için mücadele veren aktivistlerin eylemlerden görüntüleri de şiddete maruz bırakılan tüm çocuklar için sessizliği kırmaya daveti arttırır, kişileri eyleme çağırır ve “mücadelemizden vazgeçmeyeceğiz” mesajını güçlendirir.
- Mesaj verirken seçilen sloganlar önemlidir; asıl mesaj tüm toplumu çocukların seslerine ve haklarına kulak vermeye çağırarak olmalıdır. “Çocuk susar sen susma” gibi çocukları pasifleştiren ve sessizleştiren sloganlar kullanılmalıdır.
- Haber içeriklerinde, haberin çerçevesini çizerken “sorumluluk çocuğun değil yetişkinindir” vurgusu yapılmalı, devletin sorumlulukları hatırlatılmalı ve sorumlular istismarı önlemede aksiyon almaya çağırılmalıdır.
- Çocukların kendi medya araçlarına sahip olmadıkları ya da sınırlı sahip oldukları bir toplumda medyanın çocukların haklarının yetişkinlere hatırlatmada bir araç olması/araç halini alması önemli ve gereklidir”.

Bu açıdan Kubilay ve Durna'nın “Türk Basınında Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tartışması: Haber Metinleri ve Köşe Yazılarında Hüseyin Üzmez Vakası'na İlişkin Eleştirel Bir Analiz” (Kubilay ve Durna, 2010: 63-64) başlıklı çalışmasında çocuk odaklı habercilik açısından medya çalışanlarına önerdiği rehber ilkeler de, bu alana duyarlı olan herkesin söylem ve anlatılarında dikkat etmesi gereken bir çerçeve sunmaktadır:

1. Medyada gerek çocuk istismarı gerekse cinsel taciz gibi vakalar haberleştirilirken, özellikle mağdurun durumu sürekli akılda tutulmalı ve mağdurun yeniden mağdur edilmesinin önüne geçecek bir habercilik üslubu ve haber dili benimsenmelidir.

2. Buna benzer olaylar haberleştirilirken, mağdurun hak ihlalinin kaçınmak adına uzman görüşlerine başvurulabilir. Uzmanların görüşleri haberleştirilirken, çocuğun yararı, temel ilke olarak benimsenmelidir. Böylece olayın sansasyonelleştirilmesinin önüne geçilebilir ve bir toplumsal sorun olarak ortaya çıkan çocuğa yönelik bu tip suçlar konusunda toplumsal duyarlılık geliştirilebilir.
3. Söz konusu olaylar haberleştirilirken olayın failinin beyanatlarına tırnak içinde uzun cümlelerle yer vermek, tırnaklı ya da tırnaksız biçimde başlığa taşımak, haberi failin beyanatlarıyla kapatmak anlamına gelecektir. Bu durum, failin sözünün olayı çerçevelemesine ve mağdurun sözünün etkisizleşmesine neden olacaktır. Bunun önüne geçmek adına failin açıklamalarını başlığa taşımamak ve haber metni içinde yalnızca dolaylı ifadelerle aktarmak, hem failin medyayı bir “yargı organı” gibi algılamasının önüne geçebilir hem de mağdurun suskunlaştırılmasını engelleyebilir.
4. Söz konusu haberlerde mağdurun haklarının korunması esas olmalıdır; hangi gerekçeyle olursa olsun mağdurun yaşadığı fiilin detayları haberin içerisinde yer almamalıdır. Bu tavsiyeden yola çıkarak medyada yapılanmış bulunan “haber değeri” kavramı yeniden gözden geçirilmelidir.
5. Çocukların konu olduğu haberlerde sıklıkla karşımıza çıkan “kimliğin teşhiri”nden kaçınılmalıdır. Her ne kadar bu tür haberlerde çocukların adları kısaltma şeklinde verilse de, ebeveynlerin açık adlarının yer alması, çocuğun kolaylıkla tanınmasına neden olabilmektedir. Ayrıca mozaiklenerek de olsa hiçbir şekilde fotoğraf kullanılmaması, çocuğun teşhiri ve buna bağlı olarak “medya tarafından yeniden istismarı”nın önüne geçecek bir yol olabilir.
6. Bu tür vakalarda aileler ve olayın mağdurları genellikle teşhir olmaktan korkarak, olayı adli makamlara taşımaktan kaçınmakta ve bu kaçınmayı medyanın sansasyonel habercilik mantığı da pekiştirmektedir. Çocuğun teşhirin önlenmesine dair bir önceki maddede yer alan öneriler, mağdurların ve ailelerinin teşhir olma ve damgalanma duygusundan uzaklaşmasına ve daha kolay hak arayışına yönelmesine katkı sağlayabilir.

7. Her olay kendi tikelliği içinde değerlendirilmelidir. Ancak söz konusu haberlere ilişkin genel yaklaşım şu olmalıdır: doğrudan olayın detayı ve failine odaklanmak yerine buna benzer konularda önleyici tedbirlerin neler olabileceğine dair hatırlatmalara yer verilebilir. Örneğin haber başlıkları ve spotlarında olayın toplumsal, hukuki ve psikolojik nedenleri ve sonuçlarını vurgulayan yönleri öne çıkarılarak, bu konuda kamusal bir farkındalık yaratılabilir.
8. Buna bağlı olarak, çocuk hakları, çocuk istismarı ve cinsel taciz gibi konular, sadece “kamuoyuna mal olmuş” kişilerin faili olduğu olaylar vuku bulduğunda gündeme gelmemeli, bu konunun ne kadar yakıcı bir sorun olduğu sürekli gündemde tutulmalıdır. Somut bir olay gündeme gelmediğinde bile sık sık konunun ne kadar yaygın olduğu gibi hatırlatmaların ve önleyici tedbirlerin neler olabileceğinin ve devletin sorumluluğunun altı çizilebilir.

Dolayısıyla gerek geleneksel medya gerekse yeni medyada çocukların “birey” olarak temsil edilmesi ve bunun belirli etik kriterler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu da hak temelli bir habercilik anlayışının çocuk odaklı ve çocuğa saygılı bir dil ve üslupla harmanlanmasını gerektirmektedir. Genellikle istismar veya deprem gibi toplumda şok etkisi yaratan olaylardan sonra medyada çocuğa dair kullanılan dil konusunda tartişmalar yaşansa da, bunun tüm zamanlarda ve tüm vakaların ötesinde genelgeçer bir kural olarak alınarak içselleştirilmesi daha önemlidir. Birçok kenti yerle bir eden bir depremin ardından bina molozları arasından kurtarılan “mucize çocuklar”ın burnuna mikrofon dayayarak röportaj yapmak da, istismara uğramış bir çocuğa mahkeme salonunda kimliğini belli edecek şekilde ve bir aile büyüğünün izni olmaksızın kameralar önünde soru sormak ya da görüntüsünü almaya çalışmak da aynı derecede etik-dışıdır. Çocuk odaklı habercilikte kriter, haberin kamu yararı olup olmayacağının tespit edilmesi ve çocuğun bu haberde kimlik bilgilerinin korunması gereğidir.

Öte yandan, İstanbul’un Küçükçekmece ilçesinin Kanarya Mahallesi’nde 2019 yılı Nisan ayında cinsel istismara uğrayan beş yaşındaki çocuğun durumu da, çocuğa yönelik cinsel istis-

mar konularında haber yapma kriterlerini gündeme getirmişti. Star gazetesi köşe yazarlarından Ersoy Dede, istismara uğrayan beş yaşındaki çocuk hakkında “İlaç için ‘5 yaşında bir çocuk ebeveyni yanında olmaksızın (görüş açısı dışında) sokakta ne yapıyormuş’ sorusunu da sorsun birisi” ifadelerini kullanarak suçlu çocuğa ve onu yalnız bırakan ebeveynine aktararak, “caydırıcı cezalar”ın caydırıcılığını küçümseyen ve konunun odağının şaşmasına yol açan bir köşe yazısı (“Sapık sapıktır biz biraz kendimizi sorgulayalım artık!”) yazmıştı (Dede, 2019):

Küçükçekmece Kanarya’da yaşanan felaketin ardından insanlar sokaklara döküldü. Ellerinde pankartlar dillerinde sloganlarla yürüyüş yaptılar. ‘Tacize, tecavüze, çocuk istismarına hayır’ diye bağırıyorlar. İzlerken şu psikolojiye büründüm. Acaba memleketin herhangi bir yerinde akli başında olduğu halde, çocuk istismarının çok faydalı bir iş olduğunu muhakkak desteklenmesi gerektiğini söyleyen kimse var mıdır? Sapıklar dışında. ‘Çocuk istismarına hayır’. Kime söylüyorsunuz bunu? Herhalde zaten her çocuk istismarı haberinde dünyası yıkılan milyonlarca normal insana söylemiyorsunuzdur. Zira sizden farklı düşünen kimse yok. Protestonuzun karşı tarafı yok. Yok, eğer sapıklara söylüyorsanız bunu anlarım. İletişim çabanızı yani anlarım. Fakat hakikaten sonuç alıp alamayacağınızı bilmiyorum. Gözü dönmüş bir adam, 5 yaşındaki bir bebeği istismar etmek üzereyken şöyle bir çağrı duyuyor; “çocuk istismarına hayır.” Ve tam o anda bir aydınlanma yaşıyor. Vazgeçiyor. Hikâyenin saçmalığını anlatmak için karikatürize ettim. Herkesin aynı anda aynı şeyi düşündüğü bir ortamda bu öfkeli çıkışların kimseye bir yararı yok. Söyleyeyim size. ‘Caydırıcı cezalar’ tartışması da boş bir tartışma.

İşte tüm bu konuları kapsar şekilde Bianet tarafından yine 2019 yılı Nisan ayında Umay Aktaş Salman tarafından “Çocuk Odaklı Habercilik” (Aktaş Salman, 2019) el kitabı hazırlandı ve çocuğa yönelik cinsel istismar konulu haberlerde kullanılmaması gereken ifadeler bir kez daha anımsatıldı. Söz konusu el kitabında da dikkat çekildiği üzere, bu tür haberlerde çocuğun üstün yararını dikkate almak gerekiyor. Buna göre, haberde etik açıdan

odak noktası, daha fazla reyting veya tiraj artırma kaygısı sonucu çocuğa dair kimlik bilgilerinin ya da yaşanan şiddetin ayrıntılarının ifşası değil, çocuğa zarar vermeyen bir dil kullanımı olmalıdır.

Bu açıdan “kritik” önemdeki kelimeler de söz konusu. Örneğin, “cinsel saldırı” yerine “cinsel istismar” kelimesi kullanılmalı; olay romantize edilmemeli, hikâyeleştirilmemeli, bunun için de “özel bölgeler”, “öpüp okşadı” şeklinde ifadelerden uzak durulmalı. “Hikâyeleştirmeme” kuralı çerçevesinde haberlerin arkasında dramatik şarkı seçimleri veya çarpıcı çocuk görsellerinin ya da kırık oyuncak, kirlenmiş bez bebek gibi konuyu romantize eden ve olayın kendisinden ziyade insanda acıma duygularının kabarmasına odaklanan görsellerin kullanılması da çocuk odaklı haberciliğe ters düşmektedir. Onun yerine, çocuğa yönelik cinsel istismarla mücadele konusunda kampanyalar, protestolar gibi konunun “hesap verebilirlik” boyutunu vurgulayan görseller, “güçsüzlük” ve “acziyet” algısının önüne geçecektir. Benzer şekilde, bir zamanlar oldukça popüler olan “çocuk susar, sen susma” şeklindeki sloganlar ve bu sloganları merkezine alan kampanyalar da, çocuğun cinsel istismar karşısında susacağı şeklinde bir ön-kabulü yaygınlaştırıp genele yayarak hatalı bir mesaj vermişti. Bu tür sloganlardan ve çocuğun ağzının kapatıldığı görsellerden uzak durulması, medyada çocuğun istismarı durumlarında sesini çıkartması gerektiği mesajını da güçlendirecektir.

Ayrıca, cinsel istismarın detaylarına da yer verilmemeli, dava tutanaklarını yansıtırken haberciliğin etik süzgecinden geçirmeli, olayda çocuğun herhangi bir sorumluluğu olduğunu ima eden bir ifade kullanmamalı, bu konuda ailelerin, bakım veren kişilerin ve kamu görevlilerinin yükümlülükleri ve hesap verebilirlik unsuru vurgulanmalı, bu tür davalara dair istatistikler de paylaşılarak ön-alcı adımlara ve çözüm önerilerine dair bir yol haritası sunulmalı.

Çocuğa yönelik cinsel istismar haberlerinde cinsel istismarı gerçekleştiren kişilere “pedofil”, “canavar” gibi yakıştırmalar yerine, “fail” denmesi de olaydaki suça odaklanılmasını ve suçu gerçekleştiren kişinin bu eyleminin ardında “pedofili”, “sapık” veya “canavar” gibi psikiyatrik saikler veya hastalıklar aranma-

masını, şiddetin de normalleştirilmemesini sağlayacaktır. Benzer şekilde, cinsel istismara konu olan kişiye “mağdur”, “kurban”, “zavallı” gibi sıfatlar da yüklenmemeli; “mağdur” çocuk yerine “cinsel şiddete maruz kalmış çocuk” ifadesi kullanılmalı. Cinsel istismarın ayrıntılarına girmeden, gazeteciliğin 5N1K kuralının ötesine geçmeden, habercilik dilinde sınırları iyi belirlemek gerekmektedir.

Bu kitapçıkta dikkat çekilen bir diğer unsur ise; çocuğun cinsel istismarına dair haberlerde çocuğun ve aile fertlerinin kimlik bilgilerinin açık açık verilmesi veya fotoğraflarının kullanılmasıdır. Bu durum, çocuğun kimliğini bir şekilde açığa çıkarırken, kendi ismi ve soyismi kodlanmış şekilde yazılsa da, ailesinden birinin kimlik bilgilerinin ve/veya fotoğrafının kullanılması, çocuğu yeniden ifşa eden bir sürece kapı aralamaktadır. Benzer şekilde çocuğun ikametgâhı ve gittiği okul gibi ek bilgilere de yer vermemek gerekiyor. Burada da kriter bellidir: zaten ağır bir hak ihlaline uğramış olan çocuğun bundan sonraki yaşantısında medya eliyle daha fazla örselenmemesi, istismarın medya dili üzerinden yeniden üretilmemesi gerekir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar haberlerinde bir diğer hassas boyut ise, istismarı gerçekleştiren kişinin de bir çocuk olması durumunda, onun da çocuk haklarına saygı gösterilmesi ve kimlik bilgilerini ifşa edecek herhangi bir detaya yer verilmemesi gereğidir. Bu durumda da, faile “suçlu çocuk” demek yerine, “kanunla ihtilafli çocuk” denmesi gerekmektedir. Ayrıca, cinsel istismara uğramış çocuğu “başarılı”, “güzel” gibi sıfatlarla tanımlayıp, şiddeti gerçekleştiren kişiyi “tinerci”, “fakir”, “Roman” gibi sosyo-ekonomik statüyü ve etnik kimliği vurgulayan ifadelerle ötekileştiren bir dilden de uzak durulmalıdır. Zira böylesi bir dil de çocuklar arası ötekileştirme ve ayırtırmaya yol açmaktadır.

Hâlihazırda ana akım medya kuruluşlarının hiçbirinde çocuk odaklı haberciliğe dair yayın ilkelerinin olmaması, oldukça büyük bir eksikliktir ve bu yayın kuruluşlarında çalışan gazetecilerin, muhabirlerin, editörlerin rehber ilkelerden yararlanamamasına, okurların da haberleri bu ilkeler üzerinden üçüncü bir göz olarak değerlendirememesine yol açmaktadır.

3. Çocuk istismarına dair sorunlu habercilik örnekleri

Medyada çocuk istismarı vakalarına dair kullanılan söylem ve görsel seçimi, çocuk haklarına olduğu gibi, cinsel istismara dair algı çerçevemizi de belirlemektedir. Çocuğun üstün yararını öncelemeyen bir habercilik anlayışı ise, çocukları ve toplumun genelini ilgilendiren bir tavırdır. Dolayısıyla, medyanın dili ve yaklaşımı, çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesinde, bu vakalar karşısında alınacak tedbirlerin öğrenilmesinde ve istismar sonrası bilinçli bir destek sürecinin yapı taşlarının oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Yukarıda sözü edildiği gibi, çocukların çaresiz, zayıf, pasif olarak temsil edildiği bir medya dilinde çocukların birey olarak görülmesinin önüne geçilmekte ve söz konusu haber dilinin yaygınlaşması ve kabul görmesi bundan sonraki başka hak ihlallerine de gerekçe hazırlamakta, hak ihlallerinin görünmez kılınmasına yol açmaktadır.

Çocuk haklarının ihlali ve özellikle de çocuk istismarına dair habercilik örnekleri son yıllarda giderek daha sorunlu hale gelmekte ve sorumluluk çizgisinden uzaklaşmaktadır. Bu konuda akla gelen ilk örneklerden biri; 2005 yılında Malatya Çocuk Yuvası'nda kalan 0-6 yaş grubu çocukların bakıcı anneler tarafından dövülüp hakaret ve işkenceye maruz kalmasına dair olayların medyadaki temsilidir. Yeni Şafak, burada şiddete uğrayan çocukların görüntülerini buzlamadan kullanmıştı (Yeni Şafak, 27 Ekim 2005). Ayrıca, Yeni Şafak aynı haberinde, yuvada 6 yaşında bir çocuğu bulunan annenin ve çocuğunun ismini de açık açık yazmıştı:

Malatya Çocuk Yuvası'nda 6 yaşında bir kız çocuğu bulunan Tülay Bayram, geçen yıl da çocuğunun dövüldüğünü söyledi. Malatya Çocuk Yuvası'na gelen Tülay Bayram, çocuğu Ece'nin 1 yaşından beri yuvada bulunduğunu ve geçen yıl görevliler tarafından dövüldüğünü söyledi. Bayram, utandığı ve maddi imkânları yetersiz olduğu için çocuğunu yuvadan alamadığını kaydetti.

Çocuk yuvasında yaşananlar, farklı TV kanallarında “utanç fotoğrafları” başlığı altında haberleştirilmiş, sansasyonel habercilik anlayışı izlenerek “ağlatma” odaklı bir amaç güdülmüştür. Ancak bu habercilik anlayışında, konuya dair kapsamlı, geniş çerçeveli ve çok paydaşlı bir kamusal tartışma ortamı doğmadığı için benzeri vakalar sonraki senelerde de yinelenmiş ve medya bu açıdan görevini yerine getirememiştir.

Çocukların medyadaki temsiline ilişkin sorunlu yaklaşım, mağdur çocukların görsellerinin kullanımında da kendini göstermektedir. Yeniçağ Gazetesi’nde 24 Haziran 2022 tarihinde yayımlanan haberde, İstanbul’da bir kreşte 17 aylık bebeğin, 2,5 yaşındaki bir çocuk tarafından dakikalarca darp edildiğine ve kreş yetkililerinin bu duruma ilgisiz kaldığına dair haberde çocuk görselleri herhangi bir buzlanma olmaksızın kullanılmış, ikincil travmaya yol açacak görsel seçimine başvurulmuştur.

Öte yandan, çocukların cinsel istismarına dair haberlerde tacizcinin açıklamalarına ve kendini aklama çabalarına gereğinden fazla yer verilmesi, mağduru medya üzerinden yeniden bir cinsel obje haline getirilmesine ve bu tür haberleri okuyan kendi ve ailesinin ikincil travmalar yaşamasına yol açmaktadır. Oda TV’de 14 Aralık 2022 tarihinde yayımlanan “Evden kaçan 13 yaşındaki kıza otogar değnekçisinden iğrenç tuzak” haberinde (Oda TV, 2022) hem çocuğun başına gelenleri “evden kaçmasıyla” ilişkilendirerek dolaylı olarak kızı da suçlama dili kullanılmış, hem de tacizcinin gerekçelerine çok fazla yer verilmiştir:

Küçük kız geri Diyarbakır’a getirilerek ailesine teslim edilirken, adımı bile bilmediği zanlı otogardaki güvenlik kameralarının incelenmesiyle kısıkrak yakalandı. Zanlı polis sorgusunda, “Olay günü otogarda gördüm. Nereye gideceğini sordum. Kendisini bilet gişelerine yönlendirdim. Bana sigara içeceğini söyledi. Sigara içmesi için bir yer gösterdim. Bana ‘Yemek yemek istiyorum’ dedi. Lokantada yemek yaptırıp apart bir eve gittik. Sonra yakınlaştık. Evde 2 saat kaldık. Küçük olduğumu bilmiyordum. Bana 20 yaşında olduğunu söyledi. 3-4 dakika normal yoldan ilişkiye girdik. Taksi ve bilet parasını kendisi verdi” dedi.

Çocuk hakkı ihlallerine dair haber yaparken, ilgili ana akım haber kuruluşunun politik ve ideolojik tutumu da haberin veriliş şeklini etkilemektedir. Çocuğa yönelik cinsel istismarla suçlanan ve 25 Nisan 2008 tarihinde tutuklanarak hapse atılan *Anadolu'da Vakit* yazarı Hüseyin Üzmez'in (78) İslamcı camiada tanınan bir yazar olması, bu alanda haber üreten mecraların dilini ve söylemlerini de etkilemiştir. Ancak seküler kesim ile İslamcı kesim arasındaki çekişme, bu olay üzerinden, 14 yaşındaki mağdur çocuğun durumuna da yansımış ve çocuk bu ideolojik mücadelenin nesnesi haline getirilmiş, araçsallaştırılmış, dolayısıyla haberleştirme sürecinde yeniden istismar edilmiştir.

Üzmez vakasındaki mağdur kız, *Vakit* gibi bazı medya organlarında ise "ahlaklı kuşku kız" şeklinde imalara konu olmuştur. Oysa bir sorunu tanımlarken kullandığımız kavramlar, süregiden bir istismarın anlatımı ve kamuoyu oluşturulması için önemlidir. Ayrıca, bir hak ihlalinin tanımlanması, toplumda benimsenmiş yanlış kanıların da yeniden üretilmesine, mağdurun suçlanmasına ve hatta hedef gösterilmesine, ayrıca travmaların da yeniden tetiklenmesine zemin hazırlayabilir. Bu açıdan örneğin Abdurrahman Dilipak köşe yazısında (Sendika.org, 2008) Üzmez'e tepki duyanları sert bir dille eleştirerek, bu çocuk istismarını eleştiren Müjde Ar'ı hedef alarak "Müjde Ar bile, Aysun Kayacı ile birlikte "ahlak" dersi vermeye kalkıyor. ...Bunlar "pornocu" değil mi? Grup seks yapıp, ensest ilişkiye giren Lolita takımından değiller sanki.. Homoluğu, lezbiyenliği meşrulaştırmaya çalışanlar kendileri değil sanki... Uzakdoğu'ya çocuk seksi için gidenler, bu maksatla turistik turlar düzenleyenlerin çıkıp bize ahlak dersi vermeye çalışmalarını anlamak mümkün değil," şeklinde açıklamalarda bulunarak, medyayı, Üzmez konulu haberleri nedeniyle "hem muhbir, hem müddei, hem yargıç, hem infaz görevlisi" olmakla eleştirdi ve "İşin mahkeme safahatı, en azından tecavüz olmadığı anlaşıldı. Taciz konusunda da kesin bir bulgu yok," diye ekledi. Dilipak aynı yazıda çocuk istismarı konusunda Üzmez'e karşı takınılan tavrın, Ergenekon Davası'nda yargılanan İlhan Selçuk'a gösterilmediğini belirtti ve Üzmez'e eleştirilerin ideolojik gerekçelerle olduğunu ileri sürdü.

Öte yandan, gazeteciliğin temel ilkelerini de ihlal ederek, mağdur kız çocuğunun kimliğine dair tüm temel detaylar afişe edilmiş, yaşadığı il, ilçe, ebeveyn isimleri kamuoyunun “dikkatine” sunulmuştur. Ayrıca, vakanın konusu olan mağdure kızın yaşadığı tüm hak ihlalleri ayrıntılı bir şekilde medyada yer almış; bu da konunun pornografik bir şekilde çerçeveslendirilmesine ve bu amaçla kullanılmasına yol açmıştır. Bu durum sadece okurun daha fazla haber tıklamasına yardımcı olmamakta, aynı zamanda mağdur kızın medyadaki temsilleri üzerinden birçok kez yeniden istismara ve travmaya konu olmasına sebebiyet vermektedir. Bu, Kubilay ve Durna’nın “istismarın istismarı” olarak formüle ettiği bir durumdur (Kubilay, Durna: 48). Bu haliyle de Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme’de çocuğun üstün yararını gözeten ilkelerini yok saymaktadır. Ayrıca, mağdur kızın savcılıkta verdiği ifade, seküler kesime yakın anaakım haber kuruluşlarında yer alırken, *Anadolu’da Vakit* çizgisindeki İslami yönelimli gazeteler, bu ifadelere haber sütunlarında yer vermemiş ve küçük kıızı suçlayan ve ahlakını sorgulayan, onu “itham eden” bir anlatı benimsemiştir (Anadolu’da Vakit, 2008a):

Şu ana kadar Hüseyin Üzmez aleyhine delil olarak küçük kızın karakol beyanlarından başka bir bilgi yoktur. Bu kız da; “adı kötüye çıkmış bir kadın”la dolaştığı için, olaydan iki gün önce babasından “dayak” yiyen ve bu sebeple karakolluk olan bir kızdır. Dolayısıyla o kızın beyanlarının ne derece sıhhatli olduğu şüphelidir (“Ne yanlışsa sahip çıkar, ne de komploya boyun eğeriz Anadolu’da Vakit, 30 Nisan 2008).

Aynı mecrada Üzmez Vakası’nı iki yetişkin arasındaki cinsel birliktelik olarak sunan ve taraflardan birinin çocuk olduğunu kasten önemsemeksizin, çocuk istismarını kamufle eden ve çocuk haklarını ihlal eden yazılara da rastlamak mümkündür (Anadolu’da Vakit, 2008b):

Zina suç olmasın!.. Zina serbest bırakılsın!” diye bas bas bağırın sizler, yani “CHP’liler” ve “karteloz”lar değil miydi?.. Neredeyse “zinaya özgürlük” kampanyası yürüttüğünüzü unuttuk mu sanıyorsunuz?.. Sorarım sizlere;

“Taciz”, “tecavüz” ve “zina”nın mağduru olanlar, sonuç itibarıyla “kadın”lar değil midir?.. Öyle ya; Kadınlar hem “taciz” edilmekte, hem “tecavüz”e uğramakta, hem de “eşleri tarafından aldatılmakta” ve dolayısıyla “büyük bir travma” yaşamaktadır!..

Öte yandan, birçok medya organında mağdur kız çocuğunun annesinin ismi (Livaze Ç.) açık açık verilmiş, sadece kızının ismi ve soyismi tek harfle belirtilmiştir. Bu da istismara uğrayan kızın kimliğinin kolaylıkla deşifre edilmesine yol açmıştır. Ancak devletin bu süreçte yapması gerekenler, benzer durumlar karşısındaki koruyucu önlemlerin ne olduğu gibi kritik konular, kamuoyu tartışmalarının odağında yer almamıştır.

Öte yandan, Yeni Akit gibi gazetelerde çocuklara yönelik cinsel istismar olayları, diğer gazetelere göre hem daha az, hem de ideolojik çerçeveye işlenmiştir. Bu, söz konusu vakaların bazen çocuk yaşta evliliklere bağlı olarak gerçekleşmesinden, bazense mağdurun İslami kurallara uygun olmayan yaşam biçimleri içerisinde görülmesinden dolayı suçlandığı durumlarla alakalı bir tercihtir. Son dönemde Yeni Akit’te yer alan çocuk istismarı haberlerinde haberin işleme tarzında ideolojik ve siyasi duruşun yanı sıra “karşı kampı” suçlama tavrı belirgindir. Bu açıdan da bu ve benzeri mecralarda çocuk istismarı haberlerinin çoğunda habercilik etiği ilkeleri görmezden gelinmektedir.

Gazeteci Timur Soykan’ın ortaya çıkardığı ve kamuoyunda infial yaratan bir başka çocuk istismarı olayının işleniş tarzı ise habercilik tarihinde örnek niteliğindedir. İsmailağa Cemaati’ne bağlı Hiranur Vakfı’nın kurucusu Yusuf Ziya Gümüşel’in kızı H.K.G.’nin 6 yaşında dini nikâhla “evlendirilerek” ve sonrasında uğradığı istismarı savunan nitelikte haberlere imza atan Yeni Akit gazetesi, mağdurun düğün fotoğraflarını yüzü açık bir şekilde yayınlamak ve mağdurun ismini tam olarak vererek en temel etik ilkelerden birini atlamıştır. Söz konusu “habercilik” anlayışı çerçevesinde ‘Şimdi soru sorma sırası bizde! Düğün fotoğrafındaki H.K.G. ‘tacizcisi’ ile niye bu kadar samimi? (Yeni Akit, 2023a) başlığıyla bir haber yayımlayan gazete, “Henüz 6 yaşındayken onunla evlendiği söylenen Kadir İstekli de baba

Yusuf Ziya GümüŖel ile birlikte adalete teslim olarak, üzerine atılı iftirayı göğüsleyip hapse girdi" ifadelerine de yer vermiştir. Haberde H.K.G.'nin yaşadıklarına dair anlatısı "iftira" olarak belirtilirken, fail hakkında "tacizcisi" kelimesi tırnak içinde gösterilmiştir. Çocuk yaşta bir evliliğin hangi bağlamlarda ve zorlamalar sonucu gerçekleşmiş olabileceği şüphesine yer vermeksizin fotoğraflardaki "samimiyeti", "rıza" olarak lanse eden, "yalana sığınan vicdansızlıklar" şeklindeki ifadeyle bu istismarı ortaya çıkaranları "vicdansızlıkla" suçlayan haberde, kemik yaşı büyütülerek elde edilen "21 yaş" kanıtı, "doktor raporuna göre" şeklinde belirtilmiştir. Haberde ayrıca H.K.G.'nin söz konusu 'dügün' fotoğraflarının 14 yaşındayken çekilmesi de görmezden gelinmiş, olayı ortaya çıkaran BirGün gazetesi de siyasi sebeplerle hedef alınmıştır.

Haber Ŗu şekilde devam etmiştir:

H.K'nın düğün fotoğraflarını yeniakit.com.tr ile paylaşan yakınları kamuoyuna Ŗunu soruyor: Bütün akrabalarımızın katıldığı, her Ŗeyi ile meşru olan nikâhta çekilen fotoğraf karelerinde gördüğünüz kızımız Hatice Kübra, sizce tacizcisi ile evleniyor gibi mi duruyor?

Ünlü bir radyocunun Hatice Kübra GümüŖel'i tuzağına düşürmesi, ilgili radyocu ile birlikte eşcinsellik savunucusu bir derneğin baŖındaki psikiyatrist ve her zaman İslam düşmanlığında en ön safı tutan Birgün gazetesinin ortak operasyonu, tüm Müslümanları töhmet altında bırakırken, Yusuf Ziya GümüŖel'in Hiranur Vakfı'nda verdiği Kur'an eğitime engel olmakla birlikte, GümüŖel Hoca'nın yuvasının yaşayacağı zor günleri de beraberinde getirdi.

Yusuf Ziya GümüŖel Hocaefendi, yaşadığı tüm süreci "Allah'a sığınıyorum. Bir gün gerçekler elbet ortaya çıkacak" cümleleri ile metanetle karşılarken, etkisinde kaldığı kişilerin kışkırtması ile kocasına, babasına ve onlar üzerinden tüm Müslümanlara iftira atılmasına sebep olan Hatice Kübra GümüŖel'in düğünde çektiği fotoğraf karelerine bakmak bile, iftirayı ortaya koyuyor.

Dolayısıyla, bir çocuk istismarı haberi, ideolojik ve siyasi kamp- lar üzerinden çerçevelemiş ve olayın özünden saptırılan dik- katler, konuyu İslam düşmanlığı üzerinden ele almaya yönlendi- rilmiştir. “Laikçi yobazların 6 yaşında gelin kumpasını mağdur ailenin açıklamaları çökertti. Biz bu kahpelikleri 28 Şubat’tan tanıyoruz” (Yeni Akit, 2022) şeklinde manşet atan Yeni Akit, ha- zırladığı haberde istismara konu olan kız çocuğunun abisinin açıklamalarına yer vermiş, gelinlikli fotoğrafların “hafızlık me- rasiminde” çekildiği iddiasını ön plana çıkarmış ve kız çocuğun o gün gelinlik giymek için “ısrarcı olduğunu” savunmuştu.

Aynı haber anlatısına göre, H.K.G.’nin kız kardeşi de fotoğ- rafın çekildiği gün gelinlik giymiş ve kendisine dair savunma- sında “23 Nisan’da gelinlik giyenler de mi çocuk gelin?” demişti. Akit’in aynı haberinde H.K.G.’nin “ruhsal dengesinin bozuldu- ğu” ve “sağlıksız açıklamalar” yaptığı yönünde babasının iddia- larına da ağırlıklı yer verildi.

Aynı gazete, söz konusu H.K.G. vakasını sol medyaya karşı düşmanlık üzerinden formüle eden haberlere imza atmış; birkaç gün sonra 12 Aralık 2022 tarihinde çıkan “Sol medyadan mahke- meye Yusuf Ziya Gümüşel ile eşi ve Kadir İstekli için “tutukla- ma” baskısı!” başlıklı haberde (Yeni Akit, 2022b) şu ifadelere yer vermiştir:

Hiranur Vakfı kurucusu Yusuf Ziya Gümüşel’e atılan kız çocuğunu 6 yaşında evlendirdiği iftirasından sonra sol medya ile dernekler ve STK’ların “çocuk istismarı” çığırt- kanlığı sürerken, muhalefet partilerinin milletvekilleri de TBMM kürsüsünde provokasyonu arttırarak devam ettirdi. Hiranur Vakfı üzerinden başlatılan kara propaganda İsl- lam’a ve tüm tarikatlara yönelik bir nefret kampanyasına dönüştü. Öte yandan ülke genelinde sol gruplar sokaklara çıkararak halkı tarikatlara karşı kıışkırtmaya çalıştı.

Bir yandan hukuki süreç devam ederken, iftiranın odağındaki Yusuf Ziya Gümüşel ile H.K.G.’nin annesi ve eşi Kadir İstekli’nin de tutuklanması için baskı ya- pılıyor.

Bir diğerk deyişle, gazetede söz konusu haber, sol medyanın tari-
katlara yönelik bir “kumpası” olarak çerçeveslendirilmiş ve oku-
runa bu yönde bir mesaj vermeye dönük haber anlatılarına ve
köşe yazılarına yer verilmiştir. Yeni Akit’te H.K.G. istismar va-
kasına dair haber anlatısı bununla da sınırlı kalmadı ve mağdur
kızı suçlayan, ona “iffetsizlik” damgasını satır aralarında vuran
ve konuyu odağından saptıran bir yaklaşım ön plana çıktı (Yeni
Akit, 2023b):

*Mağdur H.K.G, “Önce programlarını dinledim ve sonra
Facebook üzerinden iletişime geçtik. Görüşmemiz bir süre
sonra farklılaştı. Bir süre sonra bana ‘canım’ diye hitap et-
meye başladı. Ben de ona öyle hitap ettim.” dedi. H.K.G,
radyocu Zeki Kayahan C.’nin kendisine altınlarını alıp
kaçması telkininde bulunduğunu da söyledi. H.K.G.’nin
annesi ise, kızının radyocu Zeki Kayahan C.’ye gayri ahlaki
fotoğraflar attığını iddia etti.*

*SEGBİS (Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi) yoluyla İzmir
1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde ifade veren H.K.G.; Matrax
isimli radyo programının ünlü sunucusu ‘Zeki’ isimli kişi
ile radyodaki programlarını dinledikten sonra iletişim kur-
duğunu, bu irtibatın daha sonra ileri boyuta taşındığını,
radyocu ‘Zeki’ ile birbirlerine ‘canım’ diye hitap etmeye baş-
ladıklarını ve kendisine ‘altınların var mı, altınlarını al kaç’
dediğini söyledi. Bu kişinin ünlü bir radyoda programcılık
yapan radyocu Zeki Kayahan C. olduğu saptandı.*

Aynı haber anlatısının kurgusunda ise, H.K.G.’nin istismar ola-
yını aydınlığa kavuşturmasında aracı olan kişiler de “sahtekâr-
lıkla” ve mağdura “sarkıntılık yapmakla” suçlanmaktadır; ancak
olayın gerçek faileri ve istismarı gerçekleştiren kişilere dair her-
hangi bir ayrıntı veya eleştirel duruş yer almamaktadır.

*17 Ocak 2023 tarihinde gerçekleştirilen celsede müşte-
ki H.K.G. ve avukatı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
avukatı, sanık anne F.G. ve avukatı, sanık baba Y.Z.G.’nin
avukatları ve psikolog hazır bulundu. Ailenin ‘görüştüğü*

radıocu' iddiasını yönelten hâkimin sorusunu cevaplandıran H.K.G. ifadesinde şu sözleri sarf etti:

'Görüştiğim kişi ile ne kadar süre görüştiğimi sordunuz. Bu süreç uzun sürdü. Önce programlarını dinledim ve sonra Facebook üzerinden iletişime geçtik. Görüşmemiz bir süre sonra farklılaştı. Bir süre sonra bana 'canım' diye hitap etmeye başladı. Ben de ona öyle hitap ettim.'

Hâkimin 'canım' kelimesinin ne anlamda kullanıldığını sorması üzerine H.K.G. şunları söyledi: 'Ben bunun anlamını düşünmedim. Onu sadece kurtuluş olarak gördüm zira o çevremdeki kişilerden farklı bir anlayıştaydı. Çocuk yaşlarda evlendirmeye karşı çıkıyordu. Bu kişi radyoda yayın yapıyordu. Matrax isimli bir program yayını yapıyordu. Zeki isimli bir sunucuydu. Bu Zeki isminin onun gerçek adı mı yoksa takma adı mı olduğunu bilmiyorum.'

Ayrıca Yeni Akit'in H.K.G.'nin cinsel istismara uğradığına dair haber anlatısında, annesinin iddialarına herhangi bir şüphe barındırmaksızın yer vermekte, annenin kendisini "aklamak" üzere kızını "iffetsizlikle" suçladığı olay anlatısı, haberin tümünü kaplamaktadır:

Anne F.G. ise, kızı H.K.G.'nin ifadesinin ardından söz alarak, radyocu 'Zeki' isimli kişiye gayri ahlaki fotoğraflar gönderdiğini, 'sevgilim' şeklinde hitap ettiğini, bu kişinin altınlarını alıp İzmir'e kaçması yönünde kızına teklinde bulunduğunu dillendirdi. F.G.'nin mahkemedeki ifadesi şöyle:

'Kızım eksik konuşuyor. Telefonda ben gözlemlerimle gördüm. Ona gayr-i ahlaki fotoğraflar göndermiş. Bir mesajında da 'Sevgilim, doğum gününün kutlu olsun' yazmış. En son mesajında da 'Sen altınları al gel, sana İzmir'de ev hazırladık' yazmıştı.'

28 Aralık günü Yeni Akit yazarı Ali Karahasanoğlu'nun, cemaat vakfındaki çocuk istismarı için araştırma önergesi veren AKP Grup Başkanvekili Özlem Zengin'i 'CHP'lilerin ekmeğine kaymak sürmekle' suçlayan köşe yazısı ise (Yeni Akit, 28 Aralık

2022), söz konusu gazetede çocuk istismarına dair algı çerçevesini ortaya koymakta ve istismarda bulunanların cezai müeyyideye konu olmasını savunan bir anlayıştan ziyade, bu ve benzeri olayların üzerine gidenlere yönelik "itibar suikastı" yapmaya dönük haberlere ağırlık vereceklerinin bir işaretini vermektedir. Köşe yazısında, Özlem Zengin'in söz konusu araştırma önergesinin "tüm dindar insanları rencide edecek şekilde hazırlandığı" ileri sürülmektedir:

Bakın Özlem Zengin, tüm dindar insanları rencide edecek şekilde hazırladığı araştırma önergesi ile CHP'lilerin ekmeğine nasıl kaymak sürüyor:

"TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülkemizde son yıllarda, çocukların temel hak ve özgürlüklerini en üst seviyede güvence altına almak ve onları her türlü...

Yok canım...

Çocukların temel hak ve özgürlükleri ile sorunumuz yok...

En üst seviyede güvenceye de itirazımız yok...

Bu süslü laflara hiç ihtiyaç yok...

"Direkt söyle Özlem Hanım, derdini" diyorum...

Özlem Hanım da ağzındaki baklayı araştırma önergesinde şöyle çıkartıyor:

"Yapılan bu düzenlemelere rağmen maalesef, zaman zaman çocuklarımızın haklarının masuniyeti ile asla bağdaşmayacak müteessif kimi hadiselerin yaşanabildiği gözlemlenmektedir."

Burda da bir sorun yok, aslında ama...

Koç'un yanında 41 yıl üst yöneticilik yapan Can Kırac'ın torununun 14 yaşındaki kızı tecavüzü ve sonrasında ABD'ye kaçırılmasını değil de...

CHP'li şu ismin, bu yetkilinin, küçük çocuklara belgeli sarkıntılıklarını değil de...

Düşük yaptığı için psikolojik bunalım geçiren, şimdi 24 yaşındaki bir kızımızın, 18 yıl önce yaşadığını iddia ettiği, büyük ihtimalle de bir "kurgu"dan ibaret olaya atıf yapılınca...

“Sizin gözleriniz, bu yıl veya geçen yıl yaşanan olaylara değil de, 18 yıl önce yaşandığı iddia edilen olaylara mı odaklı” diye haykırmak geliyor içimden...

AK Parti giderse, kim gelir yerine?

CHP...

“Özlem Zengin'den daha mı iyi, CHP'liler; Gamze Akkuş İlgezdi'ler, Aylin Nazlıaka'lar” diyorum...

Susuyorum... Susmak zorunda kalıyorum...

Ve Özlem Hanım döktürüyor bir hukukçuya yakışmayan, iftira mahiyetindeki isnatlarını:

“Özellikle son günlerde kamuoyu gündeminde yer alan, 6 yaşındaki bir çocuğumuzun (H.K.G) evlilik adı altında, hiçbir şekilde izahı ve kabulü mümkün olmayan bir birlikteliğe ve bu kapsamda duygusal ve cinsel yönden istismara maruz bırakıldığı yönündeki vahim haberler, toplum vicdanında derin yaralar açmıştır.”

“Evlilik adı altında”, “hiçbir şekilde”, “izahı ve kabulü mümkün olmayan”, “birlikteliğe”, “duygusal ve cinsel istismara maruz bırakıldığı”, “vahim haberler”, “toplum vicdanı”, “derin yara”...

Ne demek bunlar?

Ve şimdi gelin, bu araştırma önergesinin, gerçekten olayı araştırma amacı ile verilmiş olduğunu kabul edin...

Siz hükmü vermişsiniz zaten.

Mahkemeye falan gerek yok.

Size, bizzat şahsınıza, AK Parti'ye, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'a en alçak hakaretleri eden Cumhuriyet gazetesinden kelimeleri almış, doğru imiş gibi, araştırma önergenize koymuşsunuz...

Bu dakikadan sonra... Yargılamaya ne gerek var? Araştırmaya ne gerek var?

İftiraları olmuş gibi, yazmışsınız zaten...

Aynı araştırma önergesinde, bilinçaltınızı ispat edecek şekilde, "benzer hadiselerin ve her türlü çocuk istismarının engellenmesi" diyerek, iftiranın doğru olduğunu, aslında araştırılması gereken bir şey olmadığını, Sözcü, Cumhuriyet, Birgün gazetelerinin yazdıkları çerçevesinde, dindar insanların sapık olduğu anlamına gelecek hükmü vermişsiniz zaten...

"İddianın tüm ayrıntıları ile araştırılmasını, tüm yetkiler kullanılarak iddiaların doğruluğunun incelenmesi" dersiniz...

"Eyvallah" derim...

Ama çaktırmadan çaktırmadan...

Eşcinsel destekçisi Armağan Çağlayan'ın karşısında yaptığınız gibi, "İzliyorum tabii Netflix, herkes gibi ben de bakıyorum. Ne var ne yok. Takip etmeye çalışıyorum" sözlerinizdeki bilinçaltınızı ifşa etmenizi tekrarlayarak.

"Netflix ahlaksızlık yayıyor. Türk toplumunun değerleri ile örtüşmüyor" diyeceğinizize...

Netflix'teki eşcinselliği meşrulaştıran görüntüler için bir söz edememenin ve bir araştırma önergesi de verememenizin ezikliğini yaşayıp, bir iftirayı doğru gibi gösterircesine, dindar insanların 6 yaşında çocuklarla evlenebileceği şeklinde bir inada bulunursanız.

Can Kırac'ın torunu suçunu inkâr etmediği halde, o olay üzerinden veremediğiniz önergeyi.

CHP'li yetkililerin inkâr edemedikleri aktüel tecavüzler üzerinden veremediğiniz önergeyi.

Kabul edilmeyen, "İftira" denilen; hem de 18 yıl önceki bir olay iddiası üzerinden, dindar insanları töhmet altına koyacak şekilde hazırlarsanız.

Ve size en alçak küfürleri eden, size alçakça saldıran Yeniçağ'da da bir dönem yazarlık yapan bir manyak ortadayken, "Yok, ona gücümüz yetmiyor" deyip, ateistlerin hedef tahatasına koydukları mazlum insanlara bir tekme de siz atmaya kalkarsanız.

Ben hatırlatayım.

Allah'ın gücüne gider..."

Köşe yazısının genel retoriğinde de görüleceği üzere, söz konusu istismar vakası bir hükümet-muhalefet karşıtlığı üzerine kurgulanmış bir haber dili çerçevesinde, bu istismar olayının araştırılmasını isteyenleri “yeterince dindar olmamakla” suçlayan bir noktaya doğru savrulmaktadır. Böylece “seküler çevreden” bazı istismar vakası örnekleri ve iddiaları vererek konunun “normalleştirilmesi”, “görünmez kılınması” doğrultusunda bir irade ortaya konmaktadır.

Son olarak, H.K.G. istismar olayına yönelik olarak Yeni Şafak gazetesi yazarı Hayrettin Karaman’ın da “skandal” nitelikte bir yazısında (Yeni Şafak, 2022a), “Şahısları teşhir etmeyelim” sözleri, çocukların cinsel istismarına odaklı habercilik anlayışında, faili korumaya ve bunu normalleştirmeye yönelik bir “gazetecilik” anlayışının ortaya sürülmesi olarak okunabilir. Karaman, yazısında “Müslümanların günahlarından dolayı onlardan ümit kesmemeyi, güzel işlerinden dolayı da az ve eksik olanla yetinmemeyi tercih ederim,” dedi. Karaman, tarikatların karıştığı cinsel istismar vakalarına dair haberlerin de “Müslüman topluluk içine fitne sokmak, hocalar ile grupları birbirine düşürmek, seçimlerin de yaklaştığı şu zamanda toplumda kaos oluşturmak, yutulamaz lokma haline gelen Türkiye’yi lokma dökmektir” hedefini taşıdığını ileri sürerek, konunun özünden saparak meseleyi “Müslüman olmak–olmamak” çizgisine taşımaktadır.

Karaman, “Müslüman camia içindeki kötü durumlara gelince, bunlarla ilgili hesaplaşmayı, bazı şahıs ve grupları teşhir ederek değil, o kötü durumlar ne ise onları ısrarla ve en yaygın bir ölçüde anlatarak yapalım; çünkü teşhirin, adres göstermenin faydası yoktur, zararı çoktur,” şeklinde yazarak bundan sonraki benzeri haberlerde konunun “sümenaltı” edilmesine, “perde arkasından çözülerek afişe edilmemesine” yönelik bir ima da satır aralarına yerleştirmektedir. Bu çizgideki köşe yazıları, benzer hukuk mücadelelerinden geçen kişilerin ve ailelerin kendilerini bir anda “Müslüman topluluğa fitne sokmaya dönük” bir etiketle karşı karşıya bulmaları gibi bir risk barındırmaktadır.

Benzer şekilde, Yeni Şafak gazetesi yazarı İsmail Kılıçarslan da bir başka yazısında (Yeni Şafak, 2022b), “Ben cinsel istismarların ve şiddet olaylarının alkol ve uyuşturucu kullanımı ile yakın

ilgisi olduğuna inanıyorum,” diyerek cinsel istismarın ardındaki gerekçeleri “Müslüman olmayan yaşam tarzına bağlı kişilerle” ilişkili olarak göstermiş, konunun odağından saparak etik olmayan bir gazetecilik örneği sergilemiştir. “Yolun sonundaki karanlık” başlıklı yazıda, “Esra Ersoy’un Bodrum’da 13 yaşındaki bir çocuğa cinsel istismarda bulunduğu gerekçesiyle 10 yıl 1 ay hapse mahkûm edildiğini hatırlattı. Kılıçarslan, “O kızın, tüm müptezelliğine rağmen, ‘kafası güzel’ olmasa o istismara yeltenmeyeceğini tahmin ediyorum” demiş; “Türkiye’de cinsel istismar ve kadın-erkek şiddetini ısrarla ‘eğitim’ meselesine bağlamak isteyen birtakım örgütlerin aksine ben cinsel istismarların ve şiddet olaylarının alkol ve uyuşturucu kullanımı ile yakın ilgisi olduğuna inanıyorum” diye eklemiştir.

Karaman’da 45 çocuğun cinsel istismara uğradığı skandalın odağı olan Ensar Vakfı’na dair haberlerde de Yeni Akit ve Yeni Şafak, çocukların üstün yararını gözetmeyen bir habercilik anlayışı izlemiştir. “Hepimiz Ensar’ız” (Yeni Akit, 2016) manşetini atan Yeni Akit, “Azgın azınlık 28 Şubat’ı hortlattı” diyerek, “İslâm karşıtlığıyla bilinen Enver Aysever, Hüseyin Aygün, Barış Terkoğlu ve Kemal Okuyan gibi isimlerin başlattığı “Gericiliğe Karşı Aydınlanma Hareketi” isimli oluşumun, 28 Şubat sürecinde Müslümanları fişleyen askeri cunta yönetimindeki Batı Çalışma Grubu’nun sivil versiyonu gibi faaliyet gösterdiği ortaya çıktı” ifadelerini kullanarak, çocuğa cinsel istismar haberi üzerinden biçimlenen kamuoyu algısını sağ-sol, gerici-ilerici, hükümet yanlısı-hükümet karşıtı üzerinden konumlandırarak olayı sıradanlaştırıp siyasi bağlama yerleştirmektedir. Benzer şekilde Yeni Şafak’ta da İsmail Kılıçarslan’ın imza attığı bir köşe yazısı Ensar Vakfı’nı siyasi tarafgirlik üzerinden sahiplenerek yaşanan çocuk istismarı skandalını görünmez kılmaya ve bunu yandaş olan-olmayan, idama karşı olan-olmayan ikiliğine indirgemektedir. “Ensar Vakfı’nı idam edelim” (Yeni Şafak, 2016) başlıklı yazıda, “Söz konusu Ensar Vakfı ya da KAİMDER olunca cevap verme konusunda aklınız karışabilir. Lösev’i, Aziz Nesin Köyü’nü, hatta Kızılay’ı, UNİCEF’i falan getirin aklınıza. Tek bir pisliğin yaptığı iğrençlik üzerinden buraların imha edilmesine gönlünüz razı gelir mi? Ensar Vakfı, kurulduğu günden bu yana binlerce imkânı olmayan öğrenciye el uzatmış, onları hakkıyla yetiştirmiş yüz akı STK’larımızdan biridir. Vakıfla ilgisi belli bir alçak

yüzünden vakfı şeytanlaştırmak, koca bir kurumu idam etmeye çalışmak insafsızlığın dik alasıdır,” diyerek kurumun “suçsuzluğu” üzerinden bir algı yaratarak çocuk istismarı haberini çok başka bir yöne çekmekte, “seküler” kesime ait Lösev, Aziz Nesin Köyü gibi kurumlara atıfta bulunarak çocuk istismarı gibi siyaset-üstü bir konuyu politize etmektedir. Oysa, duayen gazeteci ve medya ombudsmanı Faruk Bildirici’nin de belirttiği gibi (Bildirici, 2020), “Gazetecilik ilkeleri, suçlamanın muhatabı olan kişi ve kuruma göre değişmemeli.”

SONUÇ

Türkiye’de çocuk istismarına dair haberlerdeki noksanlar üzerinden örneklerle zenginleştirilen bu tablo karşısında ülkemizde çocuk odaklı bir habercilik anlayışının halen yaygınlaşamaması büyük bir eksikliklerdir. Son yıllarda bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları ve aktivistlerin de desteğiyle giderek büyüyen bir farkındalık olduğu inkar edilemez; ancak yine de toplumda büyük infial yaratan olaylarda halen kamuoyunun acıma duygusunu istismar etmek suretiyle reyting ve tiraj peşine düşen habercilik anlayışı ağır basmakta, bu şekilde davranmayan yayın kuruluşları ise düşük tiraj ve düşük reytingle “cezalandırılmaktadır”.

Oysa hak odaklı bir habercilik anlayışının geçer akçe olduğu toplumlarda, çocuk hak sahibi bir özne olarak görülüp birey olduğu gerçeği vurgulanır; yaşadıkları her türlü hak ihlali hali, devletin ulusal ve uluslararası plandaki yükümlülükleri üzerinden ele alınır ve bu konuda kamuoyunda farkındalık yapacak türden haberler yoluyla ihlallerin önüne geçilmesi ve proaktif adımlar atılarak politikaların güncellenmesi yönünde medyanın gücü kullanılır. Bu sadece çocuk istismarı haberleri için değil, depremler gibi doğal afetler sırasında da çocuğun odağına yerleştiği vakalarda geçerlidir. Aslıolan, çocuğun üstün yararını odağına yerleştiren ve hak ihlallerini medya yoluyla gündeme getirip çocuğu her koşulda koruyup güçlendiren bir habercilik anlayışıdır. Çünkü şu bilinen bir gerçektir ki, çocuk istismarına dair haberlerin patlak vermesinin ardından bir süre sonra toplumsal tepki sönümlenir ve geriye sadece ikincil, hatta üçüncül

travmalarla yüzleşmek zorunda kalan, unutulma hakkına riayet edilmeyen, yaşadıkları medya üzerinden sürekli bir gölge gibi kendisini takip eden bir çocukluk kalır. Bu bağlamda, medya kuruluşları bütün haber anlatımlarında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne referansla, tüm ulusal ve uluslararası normlara göre çocuk kabul edilen 0-18 yaş arasındaki tüm bireylerde çocuğun üstün yararını önceleyen bir haber dili ve bir haber anlatım modeli oluşturmayı hedef ve ilke olarak benimsemelidir.

Son olarak, dünya çapında devam eden bir eğilimin parçası olarak çocukların sadece kötü durumlarda medyada ele alındığı gerçeğinden yola çıkarak, bu tür olaylar henüz gerçekleşmeden önce, ön-alıcı tedbirlere ve politikalara dair haberler yapılması, çocuk haklarına dair hukuksal ve kurumsal işleyişe dair bilgiler verilmesi medyanın sorumluluğunda olmalıdır. Bu da çocuk ve çocuk haklarına dair konuların sadece olumsuz durumlarda medyada temsil bulmasının da önüne geçecektir. Dolayısıyla, medya, çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmeli; bu alanda farkındalık yaratılmasında ve toplumu bilgilendirmede öncülük yapmalıdır. Bu açıdan, Türkiye'de medyada yeni yeni uygulamaya geçirilen "ombudsmanlık" görevi, okurlar ve medya kuruluşu arasındaki bağlantının kurulmasında ve çocuk haklarına duyarlı bir dil geliştirmek konusunda bir karşıt ağırlık oluşturulmasında önemli bir araçtır.

Öte yandan, çocuk hakları savunuculuğu alanında çalışan muhabirlere ve editörlere bir uzmanlık alanı olarak bu konuda mesleki eğitim verilmesi, öncelikli bir hedef haline gelmelidir. Söz konusu medya profesyonellerinin mesleklerini titizlikle icra etmeleri için gerekli pedagojik, hukuki ve psikolojik eğitimin verilmesi şarttır. Böylelikle, çocuk haklarına duyarlı bir terminoloji ve haber dili geliştirilmesi için gerekli teknik temel sağlanmış olur. Ayrıca bu kişiler medya kuruluşlarında çalışmaya başlarken, çalışmalarında çocuk haklarına duyarlı bir şekilde mesleklerini icra edeceklerine, medyada çocuk temsiliinde çocukları popüler yayıncılığın reyting telaşına kurban etmeyeceklerine, haber üretim pratiklerinde duyarlı bir yaklaşım benimseyeceklerine dair bir taahhütname de imzalamalıdır. Bu açıdan, medya

çalışanlarına çocuk haklarıyla ilgili konularda bilgilendirmede bulunulması, mesleki eğitim verilmesi, UNICEF öncülüğünde yerel medyaya yönelik eğitimlerin süreklilik arz etmesi, çocuk istismarı konularını ele alan gazeteciler ve editörler açısından bu alandaki doğru uygulamaları yaymak ve yanlış anlatımları denetlemek üzere rehberlik ve denetmenlik rolü sağlayacaktır. Bu açıdan çocuk istismarına dair haber yaparken medyanın kullandığı dil ile birlikte travmaların yinelenmemesinde ve meslektaşlarının doğru bir dil kullanımına yönlendirilmesinde, medya profesyoneli en kritik noktada yer almaktadır. Ayrıca, çocuk istismarını ortaya çıkaran ve bunu gündemde tutan medya profesyonellerinin etik, araştırmacı ve doğru bir dil ve anlatım kullanması, bu alandaki gerekli gazetecilik becerilerini de gözler önüne sermekte, meslektaşları için özendirici ve teşvik edici olmaktadır. Zira çocuk odaklı çalışan medya profesyonellerinin yaptığı iş, hem konuyu ele almaları hem de bireye doğru yaklaşımları açısından çifte hassasiyet gerektirmektedir.

Elmalı Davası'yla birlikte çocuğun üstün yararının gözetilmesi gereken bir dava çerçevesinde mutlak surette gizli kalması gereken belgelerin -ses kayıtları ve çizimlerin- medyada sorumsuzca ve reyting uğruna ortalığa saçılması, hepimize sorumlu, etik ve çocuk odaklı bir gazetecilik anlayışının aslında ne kadar önemli olduğunu gösterdi. Zira bunun tam tersi bir gazetecilik pratiği, dijital çağda kaçınılmaz olarak internet üzerinden belgelerin hızla yayılması sonucunda, hem hukuk ilkelerini ayaklar altına almış, hem de çocukların ve yetişkinlerin ruh sağlığını derinden etkileyerek ikincil travmalara zemin hazırlamıştı. Bu furyaya katılan deneyimli gazeteciler ise, popülerlik adına çocukların yaşamlarını derinden etkileyen bir "çocuk düşmanlığına" aracı olmuşlardı. Her ne kadar kamuoyunun ilgisinin artmasını sağlamak, birçok açıdan da "infial yaratmak" gibi bir misyon ortaya konsa da, toplumda çocuk haklarını yok sayan ve çocukları daha da rencide eden haber anlatıları, istismar konusu olan çocuklar açısından ağır bir bedel doğurmuştur. Zira toplumun dikkatini ve itirazını çekmek için haberlerde çok daha etik görseller, videolar ve cümleler kullanılabilirdi ve medya üzerinden kamuoyunda etki yaratmakta çocuğun üstün yararı ilkesi birinci aşamada gözetilmeliydi.

Çocuk istismarına dair haberlerde medya profesyonellerinin de okurların da kamuoyunun da giderek daha bilinçli olacağı, reyting kaygısının yerini çocuğun üstün yararının gözetilmesine bırakacağı ve çocukların medyada çağdaş normlara uygun şekilde temsil edileceği günleri yaratmak hepimizin sorumluluğundadır. Çocuğun birey olarak haklarının yok sayıldığı cehennem kapılarını kapatmak için ortak bir etik zeminde buluşmanın vakti çoktan geldi.

Aziz Nesin'in 1967 yılında yayımladığı *Şimdiki Çocuklar Harika* romanı hepimizin yaşantısında mutlaka yer tutmuş, hayata bakışımızı etkilemiştir. Çocuklara nasıl davranılması gerektiğine dair algı çerçevemizin oluşmasında bu kitabı sonraki yıllarda okumam ve satır aralarındaki mesajları irdelemem oldukça etkili oldu. *Şimdiki Çocuklar Harika*'da Aziz Nesin şöyle der: "Çocuklara daha iyi bir dünya bırakmak yerine, dünyaya daha iyi çocuklar bıraksanız, sorun kendiliğinden çözülecek aslında." Dünyaya daha iyi çocuklar bırakma telaşımız, kaygımız ve hedefimiz doğrultusunda işe hepimizin söylem ve eylemlerimizin birlikteliğinden ve uyumundan başlamamız gerekiyor. Bunun için de dördüncü kuvvet olan medyada çocuk odaklı habercilikte "bahar temizliği" ile işe başlanabilir.

Kaynakça

- Aktaş Salman, Umay (2019), *Haberde Çocuk: Çocuk Odaklı Habercilik El Kitabı*, IPS İletişim Vakfı Yayınları, <https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Haberde%20Cocuk%20-%20Cocuk%20Odakli%20Habercilik%20El%20Kitabi.pdf>
- Alankuş Sevda (2007). *Çocuk Odaklı Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Anadolu'da Vakit (2008a), "Ne yanlışsa sahip çıkar, ne de komploya boyun eğerez", 30 Nisan 2008, <https://www.ensonhaber.com/medya/vakitten-huseyin-uzmez-aciklamasi-101684>
- Anadolu'da Vakit (2008b), Hasan Karakaya, "Tepki kime... Üzmez'e mi, Vakite'e mi?", 6 Kasım 2008, <https://www.haksozhaber.net/teпки-kime-uzmez-mi-vakite-mi-7976yy.htm>
- BBC, Editoryal Kılavuz İlkeler, Bölüm 9, <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/children-young-people/guidelines/>
- Bildirici, Faruk (2020), "Taciz tecavüz haberlerinde çifte standart: HDP'ye başka, Ensar'a başka gözlük", 29 Temmuz 2020, <https://farukbildirici.com/taciz-tecavuz-haberlerinde-cifte-standart-hdp-ye-baska-ensar-a-baska-gozluk/>
- Christians CG, Glasser TL, McQuail D, Nordenstreng K, White RA (2009), *Narrative Theories of the Media: Journalism in Democratic Societies*. University of Illinois Press

- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2020), Cinsel İstismar ve Hak Odaklı Habercilik, <https://cinselsiddetlemucadele.org/2020/06/08/cinsel-istismar-ve-hak-odakli-habercilik/>
- Dede Ersoy (2019), "Sapık sapıktır biz biraz kendimizi sorgulayalım artık!", Star Gazetesi, 28 Nisan 2019, <https://www.star.com.tr/yazar/sapik-sapiktir-biz-biraz-kendimizi-sorgulayalim-artik-yazi-1449669/>
- IFJ (2001) Children's Rights and Media: Guidelines and Principles for Reporting on Issues Involving Children (Articles 42–54: Implementation and Monitoring) [Training Materials]. International Federation of Journalists. <https://archive.crin.org/en/library/publications/childrens-rights-and-media-guidelines-and-principles-reporting-issues-involving.html>
- Kubilay Çağla, Durna Tezcan (2010), "Türk Basınında Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tartışması: Haber Metinleri ve Köşe Yazılarında Hüseyin Üzmez Vakası'na İlişkin Eleştirel Bir Analiz", *Kültür ve İletişim*, kış: 31-70, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1934806>
- McQuail Denis (2010), *McQuail's Mass Communication Theory*. Altıncı baskı, Londra:SAGE
- Oda TV (2022), "Evden kaçan 13 yaşındaki kıza otogar değnekçisinden iğrenç tuzak", <https://www.odatv4.com/guncel/evden-kaçan-13-yasındaki-kiza-otogar-degnekçisinden-igrenc-tuzak-262461>
- Sendika.org (2008), "Üzmez davasında Vakit, arsızlığı ele aldı,", 6 Kasım 2008, <https://sendika.org/2008/11/uzmez-davasinda-vakit-arsizligi-ale-aldi-25515/>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu (2023), Dünya Nüfus Günü, 6 Temmuz 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688>
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2006), <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/medya-ve-cesitlilik-kilavuzu.html>
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Bildirge, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html>
- UNICEF (1989), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, <https://www.unicef.org/turkiye/cocuk-haklarına-dair-sözleşme>
- UNICEF (2007), "Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları: Hak Temelli Perspektif", Dublin Teknoloji Enstitüsü, <https://www.unicef.org/turkiye/media/3966/file/ÇOCUK%20HAKLARI%20VE%20GAZETECİLİK%20UYGULAMALARI%20HAK%20TEMELLİ%20PERSPEKTİF.pdf>
- UNICEF (2017) Guidelines for Reporting on Children, https://www.unicef.org/cambodia/media/1426/file/A%20guideline%20for%20journalists%20on%20reporting%20on%20children_Eng.pdf%20.pdf
- UNICEF, Çocuklar İçin Bilgi, <https://www.unicefturk.org/yazi/cocuklar-icin-bilgi>
- Yeni Akit (2016), Yılmaz Şevki, "Hepimiz Ensar'ız", 1 Nisan 2016, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/sevki-yilmaz/hepimiz-ensariz-14436.html>
- Yeni Akit (2022a), Laikçi yobazların 6 yaşında gelin kumpasını mağdur ailenin açıklamaları çökertti. Biz bu kahtelikleri 28 Şubat'tan tanıyoruz, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/biz-bu-kahtelikleri-28-subattan-taniyoruz-1714371.html>

- Yeni Akit (2022b), "Sol medyadan mahkemeye Yusuf Ziya Gümüşel ile eşi ve Kadir İstekli için "tutuklama" baskısı!", <https://www.yeniakit.com.tr/haber/aille-bakanligindan-yusuf-ziya-gumusel-ile-esi-ve-kadir-istekli-icin-tutuklama-talebi-1715304.html>
- Yeni Akit (2022c), Ali Karahasanoğlu, 28 Aralık 2022, "Gaz"ı yazacaktım, Özlem Zengin "Dur" dedi, engelledi!", https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/ali-karahasanoglu/gazi-yazacaktim-ozlem-zengin-dur-dedi-engelledi-40952.html?utm_source=gazeteoku&utm_medium=referral
- Yeni Akit (2023), "Şimdi soru sorma sırası bizde! Düğün fotoğrafındaki H.K.G. 'tacizcisi' ile niye bu kadar samimi?", 1 Ocak 2023, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/simdi-soru-sorma-sirasi-bizde-dugun-fotografindaki-hatice-kubra-gumusel-tacizcisi-ile-niye-bu-kadar-samimi-1720913.html>
- Yeni Akit (2023b), 6 yaşında evlendirildiği iddia edilen kızdan şok ifade! O radyocuya gayri ahlaki...", 20 Ocak 2023, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/6-yasinda-evlendirildiği-iddia-edilen-kizdan-sok-ifade-o-radyocuya-gayri-ahlaki-1726389.html>
- Yeniçağ Gazetesi (2022), 24 Haziran 2022, İstanbul'da kreşte dehşet. 17 aylık bebek dakikalarca darp edildi. Yok artık, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/istanbulda-bir-kreste-17-aylik-bebek-25-yasindaki-bir-cocuk-tarafindan-dakikalarca-darp-edildi-555518h.htm>
- Yeni Şafak (2005), İşte Türkiye'yi ayağa kaldıran görüntüler İNSAFSIZLAR, 27 Ekim 2005, <https://www.yenisafak.com/gundem/iste-turkiyeyi-ayaga-kaldiran-goruntulerinsafsizlar-2695075>
- Yeni Şafak (2016), İsmail Kılıçarslan, "Ensar Vakfı'nı İdam Edelim", 19 Mart 2016, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ismail-kilicarslan/ensar-vakfiuni-idadam-edelim-2027591>
- Yeni Şafak (2022a), Hayrettin Karaman, "Hesaplaşma zamanı mı, nasıl?", 18 Aralık 2022, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettin-karaman/hesaplasma-zamani-mi-nasil-2064868>
- Yeni Şafak (2022b), İsmail Kılıçarslan, "Yolun Sonundaki Karanlık", 14 Mart 2022, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ismail-kilicarslan/yolun-sonundaki-karanlik-2062278>

Yazar Hakkında

Menekşe Tokyay, Uluslararası ilişkiler alanında Galatasaray Üniversitesi'nde lisans, Avrupa Birliği bölgesel politikaları alanında Belçika Katolik Louvain Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimini tamamlayan ve Avrupa Birliği siyaseti alanında Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü'nden doktora derecesi olan Tokyay, 2010 yılından beri ulusal ve uluslararası haber ajansları için röportaj ve analizler yapıyor. Uzmanlık alanları arasında AB siyaseti, Orta Doğu, çocuk hakları, müzikte üstün yetenekli çocuklar, kadın hakları ve sosyal politikalar yer almaktadır. Kendisi Fransızca ve İngilizceden birçok kitabı da Türkçeye kazandırdı.

**Anaakım Medyada
Çocuk Hakları:
Haber Konusu mu,
Hak ihlali Nesnesi mi?**

Menekşe Tokyay

 [umagduyurutwitter](#)

 [umagyayin](#)

 [umagvakfi](#)

 [umagyayin](#)

 [umagvakfi](#)

**uğur
mumcu** ARAŞTIRMACI
GAZETECİLİK
VAKFI

